

Technická univerzita v Liberci
HOSPODÁŘSKÁ FAKULTA

Studijní program: N 6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Pojišťovnictví

Vývoj českého pojistného trhu z hlediska pojistitele

*Development of the czech insurance market
from the insurer`s point of view*

DP-PO-KPO-2009-07

PAVLÍNA HULENOVÁ

Vedoucí práce: prof. Ing. Eva Ducháčková, CSc. (katedra pojišťovnictví, HF TUL)

Konzultant: Ing. Karina Mužáková (katedra pojišťovnictví, HF TUL)

Počet stran: 98

Počet příloh: 5

Datum odevzdání: 21. 5. 2009

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 21. 5. 2009

Poděkování

Děkuji prof. Ing. Evě Ducháčkové, CSc. za čas, který mi věnovala během vypracování mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které mi poskytla. Také bych chtěla poděkovat svému konzultantovi Ing. Karině Mužákové za její ochotu a spolupráci.

Zároveň jsem velice vděčná své rodině za psychickou a finanční podporu, kterou mi poskytla během mého studia na Technické univerzitě v Liberci a za rodinné zázemí, které mi vytvořila, a díky němuž jsem byla schopna překonávat veškerá úskalí, které mi studium na této univerzitě přineslo.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá analýzou vývoje českého pojistného trhu od počátku jeho vzniku až po současnost poznamenanou probíhající ekonomickou a finanční krizí. Informace ke své diplomové práci jsem čerpala z odborných zdrojů a své poznatky jsem aplikovala na popis historického, současného a budoucího vývoje pojistného trhu.

První kapitola je zaměřena spíše na teoretický popis pojistného trhu, jeho charakteristických prvků, subjektů na něm vystupujících a vlivů, které ho, ať už zevnitř či zvenčí, utvářejí. Ve druhé a třetí kapitole jsem se zaměřila na vývoj českého pojistného trhu dle jednotlivých ukazatelů úrovně pojistného trhu, především jsem sledovala vývoj ukazatele počet komerčních pojišťoven. Ve čtvrté kapitole jsem zachytila dosavadní vývoj českého pojistného trhu v průběhu roku 2009 a pokusila se o odhad jeho budoucího vývoje.

Klíčová slova

Neživotní pojištění

Počet komerčních pojišťoven

Pojistitel

Pojistné plnění

Pojistné produkty

Pojistný trh

Předepsané pojistné

Škodovost

Vývoj

Životní pojištění

Annotation

This diploma thesis concerns analysis of the development of the Czech insurance market from its beginning until present times that are influenced by the current economic and financial crisis. The information included in this diploma thesis comes from expert sources and was applied by me to description of historic, contemporary and future development of the insurance market.

The first chapter covers rather theoretic description of the insurance market, its characteristics, subjects involved in the market and influences which both internally and externally form the market. In the second and third chapter, I addressed the development of the Czech insurance market according to the specific indicators of the level of the insurance market. In particular, I concentrated myself on the development of the “commercial-insurance-companies-number” indicator. In the fourth chapter, I intercepted the hitherto development of the Czech insurance market in year 2009 and tried to predict its future course.

Key words

Burden of losses

Development

Insurance market

Insurance payment

Insurance products

Insurer

Life insurance

Non – life insurance

Number of commercial insurance companies

Premium written

Obsah

SEZNAM TABULEK	10
SEZNAM OBRÁZKŮ	11
ÚVOD	12
1 CHARAKTERISTIKA POJISTNÉHO TRHU	14
1.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	14
1.2 SUBJEKTY PODNIKÁNÍ V POJIŠŤOVNICTVÍ	15
1.3 ČLENĚNÍ POJIŠŤOVEN	16
1.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ POJISTNÝ TRH.....	18
1.4.1 <i>Vnější faktory</i>	18
1.4.2 <i>Vnitřní faktory</i>	19
1.5 UKAZATELE ÚROVNĚ POJISTNÉHO TRHU	20
1.5.1 <i>Předepsané pojistné</i>	21
1.5.2 <i>Pojistné plnění</i>	21
1.5.3 <i>Škodovost</i>	21
1.5.4 <i>Agregátní ukazatel pojištěnosti</i>	22
1.5.5 <i>Koncentrace pojistného trhu</i>	22
1.5.6 <i>Počet komerčních pojišťoven</i>	22
1.6 ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN	23
1.7 DOHLED V POJIŠŤOVNICTVÍ.....	25
2 HISTORICKÝ VÝVOJ	28
2.1 POČÁTKY POJIŠTĚNÍ VE SVĚTĚ	28
2.2 POČÁTKY POJIŠTĚNÍ NA ÚZEMÍ DNEŠNÍ ČESKÉ REPUBLIKY	30
2.2.1 <i>Vývoj právní úpravy v počátcích pojišťovnictví</i>	31
2.3 VÝVOJ POJISTNÉHO TRHU V LETECH 1918 – 1938	32
2.3.1 <i>Pojistná věda</i>	32
2.3.2 <i>Pojistné právo</i>	33
2.3.3 <i>Rozšíření sítě pojišťoven</i>	33
2.3.4 <i>Charakteristika vybraných domácích pojišťoven v českých zemích</i>	35
2.3.4.1 <i>První česká vzájemná pojišťovna, Praha (založena r. 1827)</i>	35
2.3.4.2 <i>Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha</i>	36
2.3.4.3 <i>Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna v Brně</i>	37
2.3.4.4 <i>Česká vzájemná životní pojišťovna</i>	38
2.3.5 <i>Vývoj neživotního pojištění</i>	39
2.3.6 <i>Vývoj životního pojištění</i>	41
2.3.6.1 <i>Phönix, a. s.</i>	45
2.3.7 <i>Vývoj zajišťovnictví</i>	46
2.3.8 <i>Zákonná úprava pojišťovnictví za I. Republiky</i>	47
2.3.9 <i>Vznik Sdružení pojišťoven</i>	48
2.3.10 <i>Zavedení státního dozoru nad pojišťovnictvím</i>	49
2.4 POJISTNÝ TRH V OBDOBÍ 1939 – 1945 (PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA)	50
2.5 VÝVOJ POJISTNÉHO TRHU V OBDOBÍ 1945 – 1990	50
2.6 OBNOVENÍ POJISTNÉHO TRHU V DEVADESÁTÝCH LETECH	51
2.6.1 <i>Vznik nových pojišťoven po roce 1991</i>	54

3	VÝVOJ ČESKÉHO POJISTNÉHO TRHU OD ROKU 2001 DO ROKU 2008.....	60
3.1	VŠEOBECNÝ VÝVOJ NA ČESKÉM POJISTNÉM TRHU VE SLEDOVANÉM OBDOBÍ.....	60
3.2	VÝVOJ ČESKÉHO POJISTNÉHO TRHU DLE UKAZATELŮ ÚROVNĚ POJISTNÉHO TRHU V OBDOBÍ 2001 - 2008.....	66
3.2.1	<i>Předepsané pojistné</i>	67
3.2.2	<i>Náklady na pojistná plnění</i>	70
3.2.3	<i>Škodovost</i>	71
3.2.4	<i>Pojištěnost</i>	72
3.2.5	<i>Počet komerčních pojišťoven</i>	74
3.3	SHRNUTÍ.....	79
4	VÝVOJ ČESKÉHO POJISTNÉHO TRHU V ROCE 2009.....	82
4.1	VÝVOJ POJISTNÉHO TRHU V PRVNÍCH MĚSÍCÍCH ROKU 2009.....	82
4.2	PREDIKCE BUDOUCÍHO VÝVOJE.....	84
	ZÁVĚR.....	87
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	91
	SEZNAM PŘÍLOH.....	93

Seznam použitých zkratk a symbolů

apod.	a podobně
a. s.	akciová společnost
CEA	Evropský výbor pojistitelů
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČR	Česká Republika
ČNB	Česká národní banka
ČSR	Československá republika
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	Evropská unie
Kč	koruna česká
MF	Ministerstvo financí
mil.	milión
mld.	miliarda
např.	například
n. p.	národní podnik
NŽP	neživotní pojištění
Sb.	sbírka zákonů
SR	Slovenská Republika
s. r. o.	s ručením omezeným
tis.	tisíc
tj.	tj.
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
VIG	Vienna Insurance Group
ŽP	životní pojištění
%	procento
§	paragraf

Seznam tabulek

Tabulka 1 <i>Poměr domácích a zahraničních elementárních pojišťoven na československém pojistném trhu podle ročního přijatého pojistného a zajistného (po srážce podílu zajistitelů) roku 1923</i>	34
Tabulka 2 <i>Podíl jednotlivých druhů pojištění na celkovém objemu přijatého pojistného a zajistného (po srážce podílu zajistitelů) v r. 1923</i>	41
Tabulka 3 <i>Přehled deseti největších životních pojišťoven v roce 1923</i>	44
Tabulka 4 <i>Přehled přijatého hrubého pojistného z přímého obchodu (pojištění) a nepřímého obchodu (zajištění) v mil. Kč</i>	45
Tabulka 5 <i>Statistický přehled požárního zajišťování „První české“</i>	47
Tabulka 6 <i>Pojistné plnění vyplacené pojišťovnami (v mld. Kč)</i>	53
Tabulka 7 <i>Škodovost (v %)</i>	53
Tabulka 8 <i>Pojištěnost (v %)</i>	54
Tabulka 9 <i>Počet pojišťoven na pojistném trhu ČR</i>	58
Tabulka 10 <i>Tempo růstu předepsaného pojistného v letech 2001 – 2008</i>	67
Tabulka 11 <i>Předepsané pojistné v letech 2000 a 2001</i>	68
Tabulka 12 <i>Předepsané pojistné komerčních pojišťoven v ČR (v tis. Kč)</i>	68
Tabulka 13 <i>Předepsané pojistné komerčních pojišťoven v ČR (v tis. Kč)</i>	68
Tabulka 14 <i>Náklady na pojistná plnění v letech 2001 – 2007 (v mil. Kč)</i>	70
Tabulka 15 <i>Škodovost v ČR dle výsledků komerčních pojišťoven (v %)</i>	72
Tabulka 16 <i>Propojištěnost v ČR (v %)</i>	73
Tabulka 17 <i>Počet pojišťoven podle druhu provozované činnosti</i>	75
Tabulka 18 <i>Struktura trhu podle zaměření pojišťoven</i>	77

Seznam obrázků

Obrázek 1	<i>Segmenty finančního trhu</i>	14
Obrázek 2	<i>Podíl životního a neživotního pojištění na celkovém pojištění v roce 2000</i>	53
Obrázek 3	<i>Vývoj počtu pojišťoven v letech 1991 – 2000</i>	59
Obrázek 4	<i>Vývoj předepsaného pojistného v letech 2001 - 2008 (v tis. Kč)</i>	69
Obrázek 5	<i>Vývoj předepsaného pojistného ŽP a NŽP v letech 2001 – 2008 (v tis. Kč)</i>	69
Obrázek 6	<i>Náklady na pojistná plnění 2001 – 2007 (poměr ŽP a NŽP)</i>	71
Obrázek 7	<i>Vývoj škodovosti v letech 2001 – 2007</i>	72
Obrázek 8	<i>Celková propojištěnost v ČR (v %)</i>	73
Obrázek 9	<i>Počet pojišťoven podle druhu provozované činnosti</i>	75
Obrázek 10	<i>Počet pojišťoven v jednotlivých skupinách</i>	78
Obrázek 11	<i>Podíl ŽP a NŽP na celkovém předepsaném pojistném</i>	81

Poznámka: Pokud není u obrázku nebo u tabulky uveden zdroj, jedná se o vlastní zpracování.

Úvod

Lidská společnost je od počátku svého vývoje neustále ohrožována zápornými důsledky nepředvídatelných událostí, majících původ jak v povaze přírodních sil, tak v nedokonalosti samotné společnosti. Základním rysem těchto událostí je jejich nahodilost v čase a v rozsahu způsobených následků. Snaha zmírnit důsledky způsobené nepříznivými nahodilými událostmi vedla nejprve ke spojování jednotlivců a skupin do společenství, jejichž činnost byla založena na principu solidarity. Každý člen společenství přispíval na vytváření finanční rezervy potřebné pro úhradu škod vzniklých některému z nich. Konečným historickým výsledkem přeměny těchto společenství, spojeným především s rozvojem dělby práce a industrializace společnosti, je vznik pojišťoven a pojišťovnictví.

Pojišťovnictví jako nedílná součást finančního trhu má nezastupitelnou pozici v národním hospodářství. Ve vyspělém světě je jedním z nejvýznamnějších odvětví ekonomiky a stejně tak se zvyšuje význam pojištění i v České republice. Za posledních 15 let zaznamenalo pojišťovnictví v ČR obrovský rozvoj. Pojišťovnictví ovlivňuje tržní prostředí a vytváří nové pracovní příležitosti.

Jako téma pro svou diplomovou práci jsem si vybrala „Vývoj na českém pojistném trhu z hlediska pojistitele“. Je to velice obsáhlé téma. Zvolila jsem si ho proto, že jsme se během převážné části našeho studia zabývali jednotlivými odvětvími pojišťovnictví odděleně a k historii pojistných produktů nám byla sdělována pouze základní data a stručné informace. Zajímá mne, jak bude vývoj českého pojistného trhu vypadat jako celek, jak do sebe jednotlivé „střípky“ z historie a současnosti zapadají a co nám dosud zůstalo utajeno.

Cílem mé diplomové práce je analýza českého pojistného trhu z pohledu struktury pojistitelů na trhu a vývojových trendů ve struktuře pojistitelů na českém pojistném trhu. Především bych se chtěla zaměřit na vznik a zánik pojišťoven na českém pojistném trhu v průběhu let od samého počátku českého pojišťovnictví, přes období ekonomické transformace, tj. přechodu od plánovaného hospodářství k systému volného trhu, vstup ČR do EU až po současný stav českého pojistného trhu. Všechny tyto významné skutečnosti

měly vliv na dosavadní vývoj pojišťovnictví v ČR a předpokládám, že se promítnou i do budoucnosti tohoto odvětví. V rámci této práce bych pak ráda verifikovala následující hypotézu: pojistný trh z hlediska pojistitelů (zejména pak jejich počtu a vývoje) se na území dnešní ČR vyvíjel kontinuálně bez větších propadů či jiných disturbancí, vyjma těch v období či přímé návaznosti na válečné konflikty.

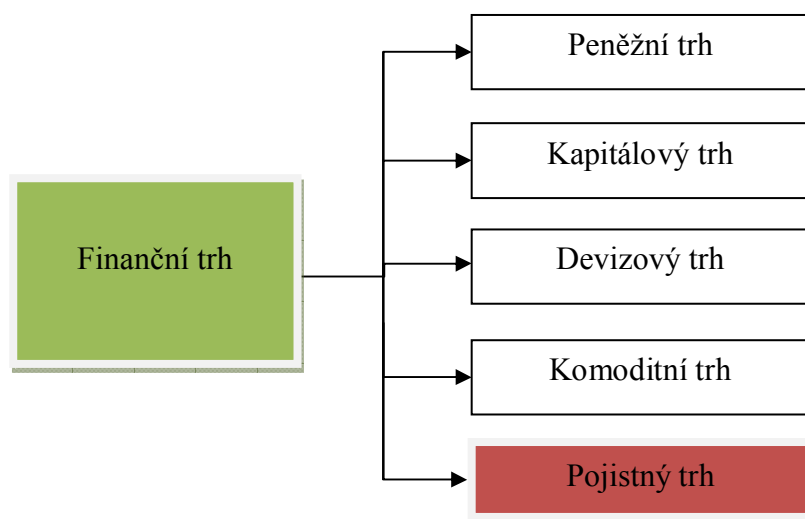
První kapitola se zabývá definicí pojmu pojistný trh, ukazatelů jeho úrovně a subjektů provozujících na pojistném trhu svou činnost. Druhá kapitola popisuje historický vývoj českého pojistného trhu, a to od jeho samotného počátku až po uvolnění podmínek pro vznik nových pojišťoven na českém pojistném trhu v devadesátých letech. Ve třetí kapitole je shrnut vývoj českého pojistného trhu v období 2001 – 2008 z hlediska ukazatelů úrovně pojistného trhu. V této kapitole se zaměřuji především na ukazatel „Počet komerčních pojišťoven“, protože právě tento způsob popisu vývoje českého pojistného trhu je předmětem mé diplomové práce. V poslední kapitole je zachycen dosavadní vývoj českého pojistného trhu (tedy vývoj od roku počátku roku 2009) a s ním spojená predikce vývoje do konce tohoto roku.

1 Charakteristika pojistného trhu

1.1 Obecná charakteristika

Pojištění je specifický finanční nástroj určený k úhradě potřeb, jež vznikají z nahodilých událostí. Umožňuje klientům, kteří utrpí ztrátu, úraz apod., aby dostali finanční náhradu následků tohoto neštěstí. Pojištění představuje současně právní vztah mezi pojišťovnou a dalšími účastníky pojištění. Práva a povinnosti účastníků pojištění jsou stanovena obecně závaznými právními předpisy nebo příslušnou smlouvou.

Ve vyspělých ekonomikách odráží prosperitu nebo také neúspěšnost hospodářského vývoje jednotlivých resortů, podnikatelů a národních ekonomik finanční trh. Pojistný trh je jedním ze segmentů finančního trhu (dalšími segmenty je trh peněžní, kapitálový, devizový a komoditní – viz Obrázek 1), který má své zvláštnosti, další členění, nástroje, prostřednictvím kterých se na něm realizují obchody apod. Jako takový funguje na principu shromažďování a přerozdělování finančních prostředků.

Obrázek 1 Segmenty finančního trhu

Zdroj: ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s r. o., 2002.

Co je pro tento trh specifické, je povinnost pojišťoven vytvářet rezervy. Rezervy v pojišťovnictví slouží k plnění závazků z provozované pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, přičemž je pravděpodobné nebo jisté, že tyto závazky nastanou, ale není jisté jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou. Technické rezervy jsou vytvářeny jak pro odvětví životních pojištění, tak pro odvětví neživotních pojištění. ^[6]

Dalším charakteristickým prvkem pojistného trhu je střet nabídky s poptávkou po pojistné ochraně. Pokud je nabídka dostatečná, podporuje zdravou soutěživost mezi subjekty poskytujícími tyto služby. K výše uvedenému střetu nabídky s poptávkou dochází pod dohledem kontrolního orgánu v pojišťovnictví (v současné době ČNB). Na pojistném trhu vystupují na straně nabídky pojišťovny, zajišťovny a zprostředkovatelé pojištění. Pojistný trh však nebývá soustředěný na určité místo, takže jde spíše o síť pojišťoven, pojistitelů, pojišťovacích zprostředkovatelů a zajistitelů. Stranu poptávky představují fyzické osoby, právnické osoby a sdružení.

Předmětem obchodů na pojistném trhu je pojištění a zajištění. Pojištění a zajištění jsou na tomto trhu považovány za specifické služby, které mají fiktivní charakter. Tato služba se na pojistném trhu nabízí a kupující za ni musí zaplatit.

Cenou na pojistném trhu je pojistné a zajistné. Pojistné představuje cenu za poskytování pojistné ochrany pro případ pojistných událostí. Pojistnou událostí může být jakákoliv ztráta, škoda, ale i dožití se určitého věku, popř. úmrtí. Pojišťovna je povinna stanovit výši pojistného na základě reálných pojistně matematických předpokladů. Výše pojistného by měla být dostatečná a měla by umožňovat pojišťovně trvalou splnitelnost jejích závazků. Zajistné je cenou za zajištění, tj. pojištění pojišťovny. ^[2]

1.2 Subjekty podnikání v pojišťovnictví

V pojišťovnictví lze na základě kategorie poskytovaných činností rozlišovat následující druhy subjektů:

- **Pojišťovna:** právnická osoba, která je v souladu se zákonem o pojišťovnictví oprávněna provozovat na území ČR pojišťovací činnost. Podmínka udělení úředního povolení k provozování pojišťovací činnosti je společná jak pojišťovnám tuzemským, tak pojišťovnám se sídlem v jiném státě Evropské unie nebo na území jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, tak i pojišťovnám z třetích států;
- **Zajišťovna:** právnická osoba, jejíž činností je přebírání pojistných rizik postoupených pojišťovnou nebo jinou zajišťovnou, se sídlem na území ČR, která provozuje zajišťovací činnost podle zákona o pojišťovnictví nebo právnická osoba se sídlem v zahraničí, která provozuje zajišťovací činnost v souladu s právní úpravou země svého sídla;
- **Pojišťovací zprostředkovatel:** právnická nebo fyzická osoba, která za úplatu provozuje zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví;
- **Samostatný likvidátor pojistných událostí:** provádí na základě smlouvy s pojišťovnou šetření ke zjištění rozsahu povinnosti dané pojišťovny plnit;
- **Další:** Česká asociace pojistitelů, orgán dozoru v pojišťovnictví (ČNB), stát. ^[2]

1.3 Členění pojišťoven

Členění z hlediska zaměření činnosti:

- **Pojišťovny životní:** provozují životní druhy pojištění;
- **Pojišťovny neživotní:** provozují neživotní druhy pojištění;
- **Pojišťovny univerzální:** provozují obě odvětví pojištění a pojišťují tedy v podstatě všechny druhy rizik;
- **Pojišťovny specializované:** pojišťovny, které se specializují na určitý druh nebo odvětví pojištění, určitá rizika, určité skupiny pojištěných. Do této skupiny patří i zajišťovny. ^[3]

Zajišťovna je právnickou osobou, která přebírá pojistná rizika od pojišťoven („pojišťovna pojišťoven) nebo jiné zajišťovny. Klientem zajišťovny tedy nejsou, na rozdíl od

pojišťovny, jednotliví pojistníci, ale samy pojišťovny. Pojišťovna, která má sjednáno zajištění, pak nemusí v případě nastání pojistné události vyplatit celé pojistné plnění, protože se o ně dělí v předem dohodnutém poměru se zajišťovnou.

V případě, že má zajišťovna sídlo v České republice, musí jí být uděleno povolení k provozování zajišťovací činnosti ČNB na základě Zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví. Pokud se jedná o společnost se sídlem v zahraničí, provozuje zajišťovací činnost v souladu s právní úpravou země svého sídla.

Zajišťovna může zaniknout např. sloučením s jinou pojišťovnou nebo zajišťovnou nebo rozdělením a vznikem následující společnosti nebo zrušením likvidací. ^[6]

Na českém pojistném trhu provozuje svou činnost pouze jedna zajišťovna, a to VIG RE zajišťovna, a.s., která je první zajišťovnou licencovanou v ČR. Povolení k provozování zajišťovací činnosti jí bylo uděleno ČNB v roce 2008. Tato zajišťovna má oprávnění přebírat zajistná rizika ve všech odvětvích životního i neživotního pojištění. Také je oprávněna provozovat činnosti, které se zajištěním úzce souvisí, např. poradenství, zprostředkovatelství, vzdělávání, šetření zajistných událostí apod. ¹ VIG RE zajišťovna, a.s. patří do skupiny Vienna Insurance Group se sídlem ve Vídni, která je předním rakouským pojišťovacím koncernem v zemích střední a východní Evropy.

Členění z hlediska právní formy pojišťovny:

- **Státní pojišťovny:** jsou zřizovány státem nebo státními orgány, na něž dopadají výsledky jejich hospodaření. Tento typ pojišťoven kryje především rizika, která nejsou pro komerční pojišťovny dostatečně atraktivní, nebo rizika v oblasti podnikání, kterou má stát zájem podporovat.
- **Družstevní pojišťovny:** vychází z toho, že pokud se stane škoda jednomu členu společenství má být nesena ostatními, kterým se nestala. Riziko tedy nesou sami

¹ VIG RE zajišťovna, a.s. první zajišťovnou licencovanou v ČR [online]. [cit. 14. 5. 2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2008/080815_zajistovna_vig_re.html>

vlastníci, kteří jsou zároveň klienty. Mezi charakteristické prvky tohoto typu pojišťoven patří:

- pojistné krytí je poskytováno vlastním členům (vlastníkům),
 - právně a ekonomicky odpovědným orgánem jsou členové,
 - členové poskytují finanční prostředky nutné k provozu pojišťovny
 - a další.
- **Akciové pojišťovny:** jsou instituce, jejichž základní kapitál je tvořen vklady akcionářů a jsou převažující právní formou pojišťoven v tržní ekonomice a jedinou právní formou pojišťoven na českém pojistném trhu. Charakteristickými prvky akciových pojišťoven jsou:

- existence určitého počtu vlastníků – akcionářů,
- oddělené vlastnictví od vlastního řízení podniku,
- cílem podnikání je dosažení zisku,
- podíl na zisku se vyplácí akcionářům v podobě dividend
- a další. ^[3]

1.4 Faktory ovlivňující pojistný trh

- Vnější;
- Vnitřní. ^[2]

1.4.1 *Vnější faktory*

Následující faktory ovlivňují pojistný trh zvenčí:

- ✓ vývoj a objem hrubého domácího produktu;
- ✓ vývoj inflace;
- ✓ vývoj nezaměstnanosti;
- ✓ počet obyvatel;

- ✓ peněžní příjmy obyvatelstva;
- ✓ objem výdajů domácností a jejich struktura;
- ✓ situace v ostatních segmentech finančního trhu;
- ✓ další (např. výskyt událostí velkého rozsahu – tzv. katastrof, rozsah rizik krytých povinným sociálním zabezpečením, existence a podoba konkurenčních nástrojů, podpora a přístup ze strany státu).

První tři faktory jsou nejdůležitější, protože jde o základní makroekonomické veličiny, které ovlivňují ekonomické prostředí, ve kterém pojišťovny a zajišťovny podnikají. Vývoj těchto faktorů lze předvídat pouze s omezenou přesností. Bohužel vývoj těchto tří faktorů lze předvídat pouze s omezenou přesností. Mezi faktory, jejichž vývoj se dá lépe předvídat a jsou přesněji zjištělné, patří počet obyvatel, peněžní příjmy obyvatel a objem výdajů domácností.

Co se týče dalších vyjmenovaných faktorů, je pro vývoj a růst pojistného trhu důležitý nejen počet obyvatel, ale i jejich věková struktura a střední délka života. Znalost peněžních příjmů obyvatelstva, průměrné mzdy, výše výdajů domácností a jejich struktury umožňuje pojišťovnám a zajišťovnám lépe přizpůsobit své produkty specifikům daného regionu.

Situace v ostatních segmentech finančního trhu ovlivňuje především investování dočasně volných peněžních prostředků na finančních trzích. Pojišťovny investují např. do depozit nebo do cenných papírů, které představují relativně spolehlivou možnost investování se stabilními příjmy. Komerční pojišťovny investují také do nákupu nemovitostí, uměleckých děl, starožitností, sbírek a dalších cenností. ^[2]

1.4.2 Vnitřní faktory

Vnitřní faktory ovlivňují pojistný trh zevnitř a jsou jimi:

- ✓ pojišťovací a zajišťovací činnost a jiná související činnost, kterou vykonávají komerční pojišťovny a zajišťovny;

- ✓ zájem o pojištění vytvářený pojistníky, resp. pojištěnými;
- ✓ chápání významu pojištění ze strany pojistníků, resp. pojištěných;
- ✓ regulace pojistného trhu orgánem dozoru v pojišťovnictví;
- ✓ zprostředkovatelská činnost zprostředkovatelů pojištění;
- ✓ činnost asociace pojišťoven;
- ✓ další faktory.

Pravděpodobně nejvíce ovlivňují pojistný trh zevnitř zásahy státu prováděné prostřednictvím České národní banky, tedy orgánu dozoru v pojišťovnictví. Stát reguluje pojistný trh skrze vydávání zákonů, vyhlášek a jiných právních dokumentů. Svými zásahy ovlivňuje vývoj, strukturu, členění a objem pojistného trhu. Další faktor, tedy zájem o pojištění vytvářený pojistníky (pojištěnými) představuje poptávku po pojistných produktech. ^[2]

1.5 Ukazatele úrovně pojistného trhu

- Předepsané pojistné;
- Pojistné plnění;
- Škodovost;
- Pojištěnost;
- Počet komerčních pojišťoven;
- Počet zaměstnanců v pojišťovnictví;
- Počet uzavřených pojistných smluv;
- Předepsané pojistné na jednu pojistnou smlouvu;
- Počet vyřízených pojistných událostí;
- Průměrné pojistné plnění na jednu pojistnou událost;
- Koncentrace pojistného trhu a jiné ukazatele.

Pojistný trh v každé tržní ekonomice má významné postavení se specifickými úkoly, principy a významem. Hodnotit vývoj pojistného trhu není možné bez posouzení vývoje

ukazatelů úrovně. Tyto ukazatele svědčí o účinnosti použitých zdrojů a vynaložených prostředků.

Pro hodnocení trhu bychom měli vybírat takové ukazatele, které jsou užívány i ve vyspělých ekonomikách. Výběr ukazatelů úrovně pojistného trhu je vhodné orientovat takovým způsobem, aby byl trh hodnocen pokud možno komplexně. ^[2]

1.5.1 Předepsané pojistné

Předepsané pojistné je pojistné, které je stanoveno v pojistné smlouvě na dohodnuté pojistné období. Neuhrazením předepsaného pojistného ve stanovené nebo dohodnuté lhůtě pojištění zaniká a pojišťovna má nárok na dlužné pojistné. Po odpočítání nákladů je základem pro výpočet daně z příjmu pojišťovny. Předpis pojistného je účetní seznam všech položek pojistného, které se v daném časovém rozpětí mají uhradit pojišťovně. ^[2]

1.5.2 Pojistné plnění

Pojistné plnění představuje především peněžité plnění komerční pojišťovny klientovi po vzniku pojistné události na základě pojistné smlouvy. Pojistné plnění je pojišťovnou vypočítaná a poskytnutá část ztráty (v neživotním pojištění) nebo dohodnutá pojistná částka (v životním pojištění). Takové pojistné plnění je pojišťovna povinna pojištěnému (nebo poškozenému) poskytnout za pojistnou událost, která splňuje podmínky dohodnuté v pojistné smlouvě nebo podmínky uvedené v zákoně. ^[2]

1.5.3 Škodovost

Škodovost je ukazatel, který vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší přijatého pojistného nebo kmenového pojistného. Ve vývoji škodovosti se tudíž odráží jak výše předepsaného pojistného, tak výše pojistného plnění. Můžeme tedy říct, že ji

zprostředkovaně ovlivňují stejné faktory jako tyto dva ukazatele. Udává se v procentech a lze ji členit na škodovost životního a neživotního pojištění.

Škodovost by měla být menší než netto pojistné v procentech a rozhodně by neměla dosahovat 100 % předepsaného pojistného. V případě, že je škodovost vyšší než netto pojistné, jedná se o ekonomicky nevyrovnané pojištění. ^[2]

1.5.4 Agregátní ukazatel pojištěnosti

Agregátní ukazatel pojištěnosti je jedním z nejdůležitějších ukazatelů rozvoje pojistného trhu, přičemž jeho používání je běžné i ve vyspělých evropských ekonomikách. Vyjadřuje poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách. Uvádí se v procentech a v podmínkách tržního hospodářství vyjadřuje kapacitu pojistného trhu. ^[2]

1.5.5 Koncentrace pojistného trhu

Tento ukazatel je sledován ve většině vyspělých zemí. Představuje podíl největších komerčních pojišťoven na předepsaném pojistném. Většinou je tento podíl sledován u 5, 10 a 15 největších pojišťoven na daném pojistném trhu. ^[2]

1.5.6 Počet komerčních pojišťoven

Počet komerčních pojišťoven je jedním ze základních ukazatelů používaných v mezinárodní teorii a praxi. Může vypovídat jak o vývoji a vyspělosti daného pojistného trhu, tak o způsobu jeho regulace. ^[2]

Především tímto ukazatelem a popisem jeho vývoje se budu ve své diplomové práci zabývat.

1.6 Česká asociace pojišťoven

Česká asociace pojišťoven (dále jen ČAP) je zájmovým sdružením, jehož účelem je organizace a podpora vzájemné pomoci, spolupráce a zabezpečení zájmu pojišťoven a zajišťoven. ČAP byla založena dne 26. 10. 1993 podpisem zakladatelské smlouvy a svou činnost zahájila dne 1. 1. 1994. Jejími členy jsou komerční pojišťovny, kterým bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti na území ČR Ministerstvem financí ČR. Mezi zakládajícími členy byla např. Allianz pojišťovna a. s., Česká pojišťovna, a. s., Česká Kooperativa družstevní pojišťovna, a. s., Česko-rakouská pojišťovna, a. s. a další. Dohromady jich bylo šestnáct.

Asociace pojišťoven patří ke specifickým organizacím vystupujícím na českém pojistném trhu, které neprovádějí obchodně – pojišťovací činnost, ale vytvářejí podmínky pro rozvoj pojišťovnictví a pojistného trhu. Činnost takové asociace musí odpovídat specifickým potřebám daného trhu, a proto nemusí ve všech zemích být totožná.

Mezi hlavní cíle ČAP patří:

- ✓ reprezentovat, obhajovat a prosazovat společné zájmy svých členů ve vztahu k orgánům státní správy a dalším právním subjektům;
- ✓ zajišťovat služby pro členy (statistiky, informace, analýzy apod.);
- ✓ řešit odborné problémy společného zájmu a vypracovávat doporučující směrnice a materiály;
- ✓ propagovat význam pojištění a pojišťovnictví a usilovat o zvýšení jeho image;
- ✓ přispívat ke zkvalitňování služeb pojišťoven (vzdělávání, výměna zkušeností se zahraničím) a podporovat etické normy jednání a prodeje pojištění;
- ✓ vytvářet nástroje zábrany škod a pojistných podvodů;
- ✓ působit při odstraňování rozporů mezi členy asociace, dbát na dodržování zásad;
- ✓ zastupovat ČAP ve vztahu k zahraničí (v mezinárodních organizacích a jejich orgánech).

Podle stanov ČAP jsou jejími nejvyššími, statutárními a výkonnými orgány:

- Shromáždění členů,
- Prezidium,
- Prezident,
- Kontrolní komise,
- Sekce a stálé pracovní skupiny,
- Sekretariát.²

Rok 2006 byl určitým mezníkem v řízení ČAP. Byly provedeny organizační a personální změny v jejím aparátu, nadefinována nová strategie, odsouhlaseny prioritní úkoly a zkvalitnění technického vybavení. To vše s cílem pracovat pružněji a efektivněji v rámci společného úsilí pojišťoven o rozvoj českého pojistného trhu.³ V ČAP také proběhly největší změny v oblasti organizační, marketingové a personální od jejího založení. Jednalo se např. o posílení rolí jednotlivých sekcí. V současné době jsou v nich zastoupeni vedoucí pracovníci členských pojišťoven s mandátem přijímat společná odborná rozhodnutí. Dále byly zprovozněny extranetové stránky, což přineslo jednotný systém komunikace s jednotlivými členy ČAP a položilo základní kámen společného sdílení informací. V oblasti spolupráce s orgány státní správy došlo k prohloubení neformálních konzultací, rozšíření účastí ČAP v klíčových pracovních skupinách pro tvorbu legislativy, rozvoj a kultivaci trhu, čímž tak mohou být aktivněji hájeny zájmy pojistného trhu a ovlivňován vývoj podnikatelského prostředí v oblasti pojišťovnictví.⁴

Od roku 1998 je Česká asociace pojišťoven řádným členem Evropské federace národních asociací pojistitelů Comité Européen des Assurances (CEA).

Podíl členských pojišťoven ČAP na celkovém předepsaném pojistném v ČR je v současné době 98 %.

² *O nás* [online]. [cit. 2009-05-11]. Dostupný z WWW:

<<http://www.cap.cz/ZobrazFolder.aspx?folder=Lists%2fMenu+Verejneho+webu%2fo+n%C3%A1s>>

³ BARTONÍČEK, L. Úvodní slovo prezidenta. ČAP: *výroční zpráva*, 2006, s. 3

⁴ ČAP: *výroční zpráva*, 2006, s. 18 - 24

1.7 Dohled v pojišťovnictví

Pojistný trh není plně schopen samoregulace prostřednictvím konkurence, proto musí být regulován. Potřeba regulace pochází ze samotné podstaty pojišťovací služby. Klienti platí za pojistnou ochranu předem, ale události definované v pojistné smlouvě mají nahodilý charakter a nastanou až v budoucnu. Dochází tedy k časovému rozdílu mezi placením pojistného a výplatou pojistného plnění a možný negativní dopad na klienta se snaží stát prostřednictvím regulace zmírnit. ^[3]

Stát reguluje pojistný trh prostřednictvím zákonů a jiných právních předpisů. Další regulaci vykonává orgán dohledu v pojišťovnictví. Tento orgán kontroluje dodržování zákonů o pojišťovnictví a dalších právních norem, vydává povolení k provozování pojišťovací činnosti a navrhuje právní normy v oblasti pojišťovnictví. Nejdůležitějším úkolem dozoru je ochrana pojištěných klientů, kteří ne vždy jsou schopni se orientovat ve složité nabídce pojistných produktů a nemohou odhadnout, které z nich vyhovují přesně jejich potřebám. ^[2]

Činnost orgánu dohledu lze rozdělit do následujících čtyř oblastí:

- Povolovací (schvalovací) činnost – udělování koncesí pojišťovnám, zajišťovnám a dalším subjektům pojistného trhu;
- Kontrolní činnost – dohled nad dodržováním právních předpisů, kontrola tvorby a užívání rezerv pojišťoven, kontrola solventnosti pojišťoven;
- Legislativní činnost – příprava návrhů právních předpisů týkajících se pojištění a pojišťovnictví, v ČR již jen omezeně;
- Notifikační činnost - pojišťovny z jiných členských států jsou oprávněny provozovat pojišťovací činnost na území ČR po splnění notifikační povinnosti vůči ČNB;
- Ostatní činnosti – poradenské a konzultační služby pojišťovnám.

Dříve na našem území vykonávalo funkci dozoru v pojišťovnictví Ministerstvo financí. V souvislosti s integrací dohledů nad finančním trhem do České národní banky (ČNB) ukončil ke dni 31. 3. 2006 Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění (ÚDPP) Ministerstva financí svou činnost. Na Českou národní banku tak přešla od 1. 4. 2006 působnost Ministerstva financí vyplývající ze zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně souvisejících zákonů, ve znění účinném do 1. 4. 2006 (dále jen „zákon o pojišťovnictví“).⁵

Dohledu v pojišťovnictví podléhají pojišťovny, které na území ČR provozují pojišťovací činnost, tuzemské pojišťovny, zajišťovny a právnické a fyzické osoby, které na tomto území provozují zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví, činnost samostatných likvidátorů pojistných událostí a další činnosti související s pojišťovací a zajišťovací činností.

Předmět kontrolní činnosti ČNB je vymezen v zákoně o pojišťovnictví vůči příslušným osobám takto:

- dodržování tohoto zákona a ustanovení zvláštních právních předpisů, která se vztahují k provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a činností s nimi souvisejících;
- soulad provozovaných činností s uděleným povolením;
- hospodaření pojišťovny nebo zajišťovny z hlediska zabezpečení splnitelnosti jejích závazků;
- způsob tvorby a použití technických rezerv, finanční umístění aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, a solventnost pojišťovny;
- plnění opatření uložených ČNB;
- způsob vedení administrativních a účetních postupů a vnitřní kontroly.

Za účelem faktického umožnění kontrolní činnosti ČNB mají subjekty podléhající jejímu doзору povinnost pravidelného poskytování rozhodných informací (výkaznictví ve vztahu

⁵ *Dohled v pojišťovnictví* [online]. [cit. 2009-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dohled_pojistovny/>

k ČNB). Pojišťovně nebo zajišťovně, která znemožní nebo závažně ztíží výkon dohledu zejména tím, že neposkytne potřebnou součinnost (např. nepředloží požadované doklady, výkazy a informace), může ČNB uložit pořádkovou pokutu. Při zjištění nedostatků v hospodaření pojišťovny má ČNB možnost nařídit pojišťovně předložit ke schválení ozdravný plán. ČNB může například zavést nucenou správu, pozastavit oprávnění k uzavírání smluv a rozšiřování závazků, nařídit převod pojistného kmene apod. ^[6]

2 Historický vývoj

2.1 Počátky pojištění ve světě

Počátky pojištění sahají hluboko do historie samotné civilizace. V této době se lidé živili zejména obděláváním půdy a chovem hospodářských zvířat. Avšak čas od času se vyskytla neúroda nebo útočník zabránil lidem z města v přístupu k úrodě z okolního kraje. Obyvatelům tehdejších měst došlo, že je účinnější vytvořit si obecní nebo společné zásoby a ne řešit každý problém individuálně. V obdobích, kdy bylo potravin dostatek a ceny nízké, bylo možné vybírat od všech rozumnou daň. Za peníze získané od obyvatel byly nakupovány uskladnitelné plodiny, zejména pšenice. Zemědělci byli spokojeni, protože prodali více, než by dostali, kdyby daňové úřady nenakupovaly potraviny na trhu.

Díky kumulování zásob, v případě, že nastala neúroda nebo bylo-li město obléháno, mohly úřady dát do prodeje uskladněné potraviny a pomohly tak obyvatelům města přežít. A tak se prostřednictvím tohoto „fondu potravin“ dostala do povědomí lidí myšlenka společného fondu. Později byla tato myšlenka doplněna pojmem „riziko“.

Další průlom pro sdílení rizik znamenala tzv. „obchodní revoluce“, která se datuje do 15. století. Evropané zahájili impozantní výpravy do Asie a Ameriky a začali pocítovat potřebu společného fondu ke krytí rizik, k jejichž realizaci docházelo při plavbách za obchodem. Bylo zde vysoké riziko, že se některé z lodí nepodaří cestu dokončit. Lodě byly na moři vystavovány ničivým bouřím, mohly se ztratit, potopit, protože byly příliš naloženy, špatně sestrojeny, provrtány dřevokazným hmyzem nebo jim mohly dojít zásoby. A tak se nelze divit, že se obchodníkům zdálo rozumné, sdílet riziko společně, aby někteří z investorů nepřišli o veškeré své investice, v případě, že právě ta jejich loď bude poškozena či nenávratně ztracena. Potřebu, sdílet riziko, bylo možné řešit dvěma způsoby. Jedním z nich bylo vytvoření podniku se společným kapitálem, v jehož rámci skupina investorů společně investovala do skupiny lodí se společným nákladem. Tak si mezi sebou rozdělili riziko ztráty a podíleli se na jakémkoli zisku, který celý podnik případně přinesl.

Druhým způsobem bylo pojištění (tzv. námořní pojištění). Pojišťovnictví, jako významné odvětví národního hospodářství, se tedy zformovalo nejdříve v ostrovních a přímořských státech. Majitel lodi nebo nákladu zaplatil jinému subjektu částku, jestliže se tento subjekt (jednotlivec či společnost) zavázal, že ho odškodní v případě, že se uvedené lodi nepodaří dokončit stanovenou plavbu. Dá se říci, že tyto jednotlivci či společnosti obdrželi pojistné v hotovosti za příslib, že zaplatí náhradu škody majiteli lodi, dojde-li ke ztrátě této lodi. Tito pojistitelé vytvořili společný pool zdrojů, které slíbili vyplatit pojištěnému, kdyby toto riziko nastalo.

Nevýhodou pro pojistitele byl v těchto počátcích fakt, že pokud došlo ke škodě, musel prodat nějaký majetek nebo vybrat hotové peníze ze svého bankovního účtu, aby mohl pojištěnému zaplatit to, co dlužil. Brzy obchodníci zjistili, že mnozí občané nechtějí na sebe brát tak velká rizika. A tak, došlo k několika změnám. Lidé byli vybízeni, aby si koupili akcie pojišťoven, pojišťovna zaměstnala odborníky, kteří oceňovali a přijímali rizika. Škody byly vypláceny ze společného fondu, který byl vytvořen z peněz, jež pojišťovna získala prodejem akcií akcionářům, z příjmů z investování těchto finančních prostředků a z pojistného, které platí pojištění. Pojišťovna musela a stále musí vykonávat svou činnost tak, aby byla schopna vyplatit odškodnění pojištěnému, nastalo-li riziko a akcionářům dividendy, jež by pro ně byly natolik atraktivní, aby byli spokojeni se svou investicí. ^[1]

V 17. století se začal vytvářet pojistný trh i ve vnitrozemských státech. Nejvíce rozšířené bylo pojištění pro případ požáru. Většina domů byla postavena ze dřeva se střechami z šindelů či slaměných došků, topilo se a vařilo v krbech a svítilo se svíčkami. Bylo tedy značné riziko, že v domě vypukne požár, který se v přeplněných městech může rychle rozšířit i na okolní budovy. Na vesnicích si všichni sousedé dokázali pomoci a znovu postavit dům, který vyhořel. Avšak ve městech měli všichni obyvatelé specializované zaměstnání, takže jim chyběla dovednost, aby byli schopni pomoci nový dům postavit. Raději využili možnosti zaplatit pojistné pojišťovně, která jim slíbila, že zajistí hašení domu (uhasí požár a zabrání jeho rozšíření na další domy), a že odškodní pojistníka. Tyto peníze pak může využít pro zaměstnání zedníka, pokrývače, tesaře apod. ^{[1] [4]}

Riziko požárů dřevěných domů bylo v následujících stoletích prakticky odstraněno díky změně materiálů používaných na stavby domů, střech apod. Také zaniklo nebezpečí vzniku požárů zapálením loučí nebo přenosnou petrolejovou lampou, protože se v současnosti téměř nepoužívají. Avšak postupem času vznikala nová rizika spojená s vývojem nových technologií např. v oblasti letectví, kosmonautiky a využívání atomové energie. ^[4]

V případě neživotního pojištění je úkolem pojišťovny klienta odškodnit, tzn. uvést pojištěného do stejné finanční situace, v níž by se nacházel, kdyby nedošlo k realizaci rizika. Současně s pojištěním pro případ požáru vznikaly fondy životního pojištění. Již v polovině 18. století začaly být vytvářeny společnosti a vzájemné organizace, které měly veřejnosti poskytovat životní pojištění. Principem životního pojištění ani v současnosti není odškodnění, protože hodnotu lidského života nelze ani zdaleka odhadnout. Smyslem smlouvy o životním pojištění je zajistit stanovenou částku v případě události, jež je popsána v pojistce (smrt, dožití). Životní pojištění je praktický způsob, jak spořit ve prospěch pojištěného nebo jeho rodinných příslušníků či jeho obchodních společníků. ^[1]

Lidská společnost ve svém vývoji postupně stále rychleji získávala vědomosti o zákonitostech vývoje a fungování jevů a procesů v přírodě, která ji obklopovala a prostupovala. Lidé poznali, že některé jevy a procesy jsou nutné (noc střídá den, střídají se roční období atd.), jiné zase nahodilé (v určité oblasti může, ale nemusí dojít ke krupobití, člověk může utrpět náhodný úraz a tak podobně). Náhodné se v lidském životě projevovalo jako nejistota. ^[4]

2.2 Počátky pojištění na území dnešní České republiky

Prvopočátky pojišťovnictví v českých zemích jsou datovány od konce 17. století. První podnět na zavedení povinného požárního pojištění budov v Čechách dal v roce 1699 český šlechtic Jan Kryštof Bořek. Základem tohoto návrhu byla idea, že by byl v každém městě vytvořen protipožární fond, do něhož by povinně přispívali všichni občané při koupi domu a živnostníci využívající místní ochrany. Zarážející je, že, i když bylo nebezpečí požárů veliké, nedošlo ke zřízení fondů. První pojišťovna byla poté založena již v roce 1776

v Brandýse nad Labem a kryla škody způsobené ohněm na polních zásobách, nábytku, náradí a dobytku. Brzy však zanikla. Na našem území zahájily svou činnost v roce 1822 také dvě zahraniční pojišťovny.

Významnou událostí v historickém vývoji českého pojistného trhu bez pochyb bylo založení První české vzájemné pojišťovny v roce 1827 v Praze. Od tohoto pojišťovacího ústavu se odvíjí tradice českého pojišťovnictví. Ve stejné době vznikla v Brně pojišťovna pro oblast Moravy a Slezska, která byla později přejmenována na Moravsko-slezskou vzájemnou pojišťovnu. Prvním a zpočátku jediným pojistným produktem, který tyto dvě pojišťovny nabízely, bylo požární pojištění nemovitosti. Teprve postupem času začaly provozovat např. pojištění movitostí a krupobitní pojištění (1864) a až v roce 1909 dostaly povolení k rozšíření činnosti na životní pojištění, pojištění proti vloupání a pojištění zákonné odpovědnosti a úrazu.

Vývojovým trendem druhé poloviny 19. století je vznik mnoha nových pojišťoven a pojišťovacích spolků. Vznikaly pojišťovny městské, rolnické a vzájemné. Mezi ně patřil např. Asekurační spolek cukrovarníků (1862), Pražská městská pojišťovna (1865), Pojišťovací požární spolek sv. Florian v Chebu (1868), Rolnická vzájemná pojišťovna v Praze (1869), Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha (1869) a další. V roce 1872 byla založena i velmi úspěšná První česká zajišťovací banka v Praze a na přelomu století vznikly další pojišťovny – Hasičská vzájemná pojišťovna v Brně (1900) a Moravská zemská dobytčí pojišťovna v Brně (1902).

V 70. a 80. letech 19. století bylo české pojišťovnictví již tak silné, že například ekonomickou stabilitou První české vzájemné pojišťovny neotřásl ani značné škody způsobené četnými požáry. Největší náhrada škody, téměř 300 tis. zlatých rakouské měny, byla vyplacena na opravu vyhořelého Národního divadla v Praze 12. srpna 1881. ^[4]

2.2.1 Vývoj právní úpravy v počátcích pojišťovnictví

Právní úprava pojištění a pojišťovnictví byla v českých zemích řešena patentem císaře Františka I. ze dne 4. září 1819, jímž se pojištění povolovalo pouze jako soukromé

podnikání. V patentu se sice hovoří jen o pojištění požárním, ale v praxi byl používán i pro ostatní druhy pojištění majetku a odpovědnosti za škodu a také pro životní pojištění.

Velký rozvoj podnikání a výroby, vznik akciových společností a jiných forem společností v 19. století, regulujících pojistné vztahy vlastními pojistnými podmínkami, vyvolaly potřebu širší státní regulace v této oblasti, která byla vyjádřena nařízením ministerstva vnitra, práv, obchodu a financí č. 31/1896 Sb., o zakládání, zřízení a hospodaření pojišťoven (pojišťovací regulativ), které bylo prováděcím předpisem spolkového zákona č. 253/1852. Tento předpis upravil a zavedl v pojišťovnictví státní dozor, jednak regulací zakládání a hospodaření pojišťoven, vydáváním koncesí k podnikání a stanovením zásad pro hospodaření, promítnutých do pojistných podmínek a dále schvalováním pojistných podmínek a sazeb pojistného. ^[4]

2.3 Vývoj pojistného trhu v letech 1918 – 1938

I přes ničivé následky 1. světové války se podařilo zahájit v oblasti pojišťovnictví, díky vzniku samostatné Československé republiky, novou etapu československého pojišťovnictví. Především finanční, průmysloví, zemědělstí a jiní podnikatelé pocítovali výraznou potřebu osobního pojištění, zejména pojištění pro případ úmrtí. Co se týče neživotního pojištění, vzrostl zájem o dopravní pojištění v důsledku poválečných dodávek zboží do válkou postižené střední Evropy a v souvislosti s rostoucím zahraničním obchodem Československa. Dalším žádaným produktem se stalo požární pojištění, přičemž vznik dalších pojistných produktů si postupně vyžádal hospodářský rozvoj. ^[1]

2.3.1 *Pojistná věda*

Praktická činnost pojišťoven a zajišťoven se opírá zejména o tzv. „pojistnou vědu“ (pojistnou teorii), založenou na matematice a na aplikaci statistiky v pojišťovnictví, a o řešení právních otázek všech oblastí pojišťovacích činností (tzv. pojistné právo). O významu pojmu „pojistná věda“ a co je jejím předmětem se vedly velké diskuze. Téměř všichni se shodli na tom, že její nezbytnou součástí je pojistná matematika, statistika

aplikovaná na činnost pojišťoven, ale také pojistná technika ve smyslu využívání obecně teoretických poznatků pojistné matematiky na reálné problémy pojišťovnictví.

V Československu po roce 1918 vznikly dva názory řešící tuto problematiku. První se přikláněl k definici „pojistné vědy“ v užším slova smyslu, tzn. založené jen na pojistné matematice, „pojistné statistice“ a pojistné technice v nejužším slova smyslu. Druhý se zastával „pojistné vědy“ v širším slova smyslu, tj. souhrnu všech vědních disciplín, zabývajících se matematickými, statistickými, finančními, národohospodářskými, právními a jinými poznatky, potřebnými k provozování všech druhů pojištění jak soukromého, tak veřejného. ^[1]

2.3.2 *Pojistné právo*

Za celou dobu existence první Československé republiky se „pojistným právem“ všeobecně rozuměl souhrn zákonných ustanovení, upravujících právní poměry v soukromém pojišťovnictví. Tato zákonná ustanovení byla členěna do dvou skupin:

- a. Soukromé pojistné právo, jímž se rozuměl souhrn zákonných ustanovení, upravujících smluvní poměr mezi pojišťovnou a pojistníkem,
- b. Správní pojistné právo, jímž byl označován souhrn zákonných ustanovení, upravujících státní dozor nad soukromými pojišťovnami. ^[1]

2.3.3 *Rozšíření sítě pojišťoven*

Situace v západní části Československé republiky, tedy v Českých zemích byla odlišná od situace na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V Českých zemích již několik desítek let fungovaly domácí národnostně české pojišťovací ústavy, které spolu s domácími pojišťovnami s česko-německou nebo německou kapitálovou účastí pokrývaly většinu potřeb místního pojistného trhu. Naopak na Slovensku do roku 1918 národnostně slovenské pojišťovnictví prakticky neexistovalo. ^[5]

Na přelomu let 1918/1919 bylo prioritním úkolem českého pojišťovnictví zdokonalit síť již existujících domácích pojišťoven a posílit v nich vliv českého kapitálu. Po 28. říjnu 1918 zaujaly rozhodující pozice hospodářsky nejsilnější pojišťovny – První česká vzájemná pojišťovna, Praha, Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha, Moravskoslezská vzájemná pojišťovna v Brně, Asekurační spolek průmyslu cukrovarnického, Praha a některé další. Také vznikla řada nových pojišťoven, např. Čechoslavie, lidová pojišťovna (1919, činnost zahájila 1920), Pojišťovna průmyslu kvasného (1919), Akciová dopravní a živelní pojišťovna v Praze (1920), Národní pojišťovna, a. s. v Praze (1922, činnost zahájila 1923) a další. Byly podepsány mírové smlouvy Saint-Germainská a Trianonská. V těchto smlouvách usilovala rakouská vláda o to, aby se nástupnické státy Rakousko-Uherska musely zavázat, že všechny rakouské pojišťovny dostanou na svém území povolení k činnosti po dobu dalších deseti let. Činnost byla povolena např. pojišťovnám Anglo-Elementar, a. s., Dunaj, všeobecná pojišťovna a Kotva, a. s.

Podrobnější zpráva o stavu pojišťovnictví v Československu vyšla ve Zprávách statistického úřadu až v roce 1926. Zahrnovala údaje o soukromém pojištění v roce 1923 a poprvé jsou v ní uvedeny i údaje o zahraničních pojišťovnách, provozujících životní pojištění na československém území. ^[5]

Tabulka 1 Poměr domácích a zahraničních elementárních pojišťoven na československém pojistném trhu podle ročního přijatého pojistného a zajistného (po srážce podílu zajistitelů) roku 1923

Pojišťovny	tis. Kč	%
Domácí pojišťovny	185 703	75,29
Zahraniční pojišťovny	60 960	24,71
Celkem	246 663	100,00

Zdroj: MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. Dějiny pojišťovnictví v Československu – 2. díl (1918-1945). 1. vydání. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišťovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.

2.3.4 Charakteristika vybraných domácích pojišťoven v českých zemích

2.3.4.1 První česká vzájemná pojišťovna, Praha (založena r. 1827)

V období samostatné Československé republiky byla známá nejen díky svému serióznímu přístupu, ale také jako národnostně česká pojišťovna s významnými aktivy, mezi něž patřily např. nemovitosti (v Praze, Olomouci, Bratislavě, Plzni, Českých Budějovicích), bankovní a spořitelní vklady a cenné papíry veřejné povahy, v nichž převažovaly státní papíry.

Pojišťovna provozovala při vzniku samostatné republiky všechny druhy pojištění majetku a odpovědnosti za škody („živelní pojištění“). Kromě tradičního požárního pojištění, provozovaného od roku vzniku pojišťovny a pojištění polních plodin proti krupobití, zahrnuje také do své nabídky od počátku 20. století pojištění proti vloupání a pojištění zákonné odpovědnosti a úrazu, dále pojištění proti rozbití skel, zvonů, strojních zařízení a požární přípraze. Relativně samostatným druhem činnosti bylo zajišťování. Významným „aktivem“ byli také členové jejího „týmu“ – významné politické osobnosti a odborníci, mezi nimiž byli i občané německé národnosti. Avšak pojišťovna jako celek si uchovala své české a vlastenecké tradice. ^[5]

V roce 1923 vykazala První česká tyto základní hospodářské výsledky:

• Úhrn aktiv účtů rozvažných všech odborů	40,7 mil. Kč
• Úhrn fondů a rezerv	32,5 mil. Kč
• Výplaty škodních náhrad všech odborů	23,9 mil. Kč
• Bilanční čistý zisk	3,2 mil. Kč

2.3.4.2 Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Praha

Pojišťovna Slavia, podobně jako První česká, navazovala na svou národnostně českou tradici a stejně jako ostatní velké domácí pojišťovny musela řešit mnoho problémů. Nejdříve vznikla potřeba zaujmout postoj k rychlému růstu pojistných potřeb, což bylo způsobeno buď oživením hospodářského ruchu po skončení války, nebo vlivem inflace. Toto bylo ztíženo skutečností, že cenné papíry byly postiženy značnými kursovými ztrátami, správní náklady rychle rostly a úrokové příjmy klesaly. Vedení Slavie se nakonec dohodlo na využití příznivé situace a rozšířilo své obchodní aktivity.

Prudký nárůst obchodů, související i se zaváděním nových druhů pojištění, si vynucoval podstatné zvýšení počtu pracovníků a v souvislosti s tím i rozšiřování budov.

Novými druhy pojištění, zavedenými po vzniku samostatného Československa, bylo pojištění úrazové a odpovědnostní (odbor vytvořen v roce 1919), pojištění dopravní (odbor vytvořen v roce 1920) a lidové životní pojištění (tzn. životní pojištění na poměrně nízkou pojistnou částku, uzavírané bez lékařské prohlídky – v roce 1921 zařazeno do odboru životního).

V době obnovy slovenského pojistného trhu zahájila pojišťovna Slavia svou činnost i na Slovensku.

V letech 1919 a 1920 byly zrušeny filiálky Slavie ve Vídni, Lvově a v Krakově, protože se vznikem nástupnických států s různými měnami, navíc často postižených katastrofální inflací, vznikly nové administrativní komplikace např. při bilancování a účtování v několika různých měnách. Ponechán byl jen obchod jugoslávský, a to z mezinárodně politických důvodů.

Po omezení obchodní činnosti Slavie začala uvažovat o provozování zajištění. Zajištěné smlouvy uzavírala nejprve v požárním odboru, později i na ostatní druhy pojištění a navázala obchodní spolupráci s Velkou Británií a dalšími světovými pojistnými trhy, včetně Spojených států amerických.

V roce 1923 zaznamenala Slavia tyto hospodářské výsledky:

• Úhrn aktiv účtů rozvahných všech odborů	248,9 mil. Kč
• Úhrn fondů a rezerv	218,5 mil. Kč
• Výplaty škodních náhrad všech odborů a kapitálu při úmrtí a dožití	44,6 mil. Kč
• Bilanční čistý zisk	5,3 mil. Kč

V tomtéž roce bylo pojištěncům vyplaceno na dividendách 0,5 miliónu Kč. ^[5]

2.3.4.3 Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna v Brně

Tato pojišťovna sice neměla národnostně české tradice, ale využila svou česko-německou „tradici“ k tomu, aby získávala další zájemce o pojištění z řad československých občanů německé národnosti.

Většinu pojištěnců tvořili velkostatkáři z Moravy a Slezska. Pozemková reforma způsobila Moravsko-slezské velké ztráty, které musely být nějak nahrazeny. Vedoucím pracovníkům pojišťovny se podařilo uzavřít vhodnou smlouvu se zemědělskými organizacemi Moravy a Slezska, čímž si pojišťovna vytvořila hustou síť zastupitelstev po celé Moravě a Slezsku, ale i v Čechách. Tento krok byl pro pojišťovnu velice důležitý, protože v roce 1920 skončila historická privilegia a od té doby již státní úřady a obecní představenstva nemohly zastupovat zájmy pojišťovny.

Moravsko-slezská poskytovala téměř všechny druhy pojištění majetku, zejména požární pojištění, pojištění nemovitostí i movitostí, pojištění proti krádeži vloupáním, pojištění sklizně apod. ^[5]

V roce 1923 vykazovala tyto hospodářské výsledky:

• Úhrn aktiv účtů rozvažných všech odborů	248,9 mil. Kč
• Úhrn aktiv účtů rozvažných všech odborů	25,1 mil. Kč
• Úhrn fondů a rezerv (včetně základní jistiny)	14,5 mil. Kč
• Výplaty škodních náhrad všech odborů	3,1 mil. Kč
• Bilanční čistý zisk	5,4 mil. Kč

2.3.4.4 Česká vzájemná životní pojišťovna

Česká vzájemná životní pojišťovna byla sesterským ústavem První české vzájemné pojišťovny. Vedoucí představitelé První české zřídili tento samostatný ústav v roce 1910, protože tehdy pojišťovna, která byla zaměřena na pojištění majetku, úrazu a odpovědnosti za škody, nesměla provozovat životní pojištění. V roce 1920 bylo toto nařízení zrušeno. Proto se valná hromada životní pojišťovny dne 25. května 1921 usnesla, aby byl celý pojišťovací kmen bezplatně odevzdán se všemi právy a závazky mateřskému ústavu („První české“), jakmile to stanoví připustí. Zároveň obě pojišťovny upravily své stanoví tak, aby byly zjednodušeny formality při budoucím sloučení. Obě pojišťovny však působily odděleně až do znárodnění soukromého pojišťovnictví v roce 1945.

V roce 1923 zavedla „Česká vzájemná“ životní pojištění s výherním právem na československý stavební los a s bonifikací, vyplácenou v československých dukátech. Tato kombinace nejen zvýšila zájem o životní pojištění, ale také seznámila širokou veřejnost s výherními možnostmi státních stavebních losů. ^[5]

V roce 1923 vypadalo hospodaření „České vzájemné“ životní pojišťovny takto:

• Úhrn aktiv účtů rozvažných	19,2 mil. Kč
• Úhrn fondů a rezerv (včetně jistiny)	16,9 mil. Kč
• Výplaty kapitálu při úmrtích a dožití	0,6 mil. Kč
• Bilanční čistý zisk	0,3 mil. Kč

2.3.5 Vývoj neživotního pojištění

Rozhodující úlohu hrálo i po válce požární pojištění, a to jak ve městech, tak na vesnicích. Toto pojištění provozovala hlavně pojišťovna Slavia, vzájemně pojišťovací banka a také pojišťovna Moldavia-Generali, a. s. Charakteristickým rysem požárního pojištění v letech 1924 – 1929 byl jeho trvale nepříznivý průběh. Příčinou tohoto stavu byl nejen vysoký počet požárů, které nebylo možné předpokládat, ale také nedostatečné pojistné, které se přes vysokou frekvenci škod udržovalo na stejné výši nebo se pod vlivem konkurenčního boje neustále snižovalo. Postupně začalo toto pojištění své dobré postavení ztrácet.

Dalším významným druhem pojištění bylo úrazové pojištění. Do roku 1907 provozovaly tento pojistný produkt pouze zahraniční pojišťovny nebo „domácí“ zahraniční pojišťovny operující na našem území. Od roku 1907 začaly úrazové pojištění nabízet i pojišťovny s ústředím v Českých zemích. První byla Pražská městská pojišťovna, dále První česká vzájemná pojišťovna a také Patria, a. s., ty byly následovány Rolnickou vzájemnou pojišťovnou, pojišťovnou Moldavia-Generali, a. s. a Hasičskou vzájemnou pojišťovnou. Jejich činnost byla přerušena první světovou válkou. Po skončení války od roku 1920 však začaly vznikat další pojišťovny poskytující kromě jiného i úrazové pojištění.

V roce 1919 si speciální potřeby československého vývozu a dovozu a rizikovost dopravy vyžádaly rozvoj dopravního pojištění. Sjednávání pojištění bylo mimořádně komplikované. Pro každý druh dopravního pojištění byly samostatné pojistné podmínky. Velká pozornost byla věnována druhu a kvalitě dopravního prostředku, zejména u plavidel. Pojišťovny byly při sjednávání tohoto pojištění mimořádně opatrné. Provozovala ho jediná československá pojišťovna - Moldavia, a. s., ale i ta si z převzatých rizik ponechávala jen 15 % a zbytek

předávala do zajištění. Zájemci o dopravní pojištění ocenili pozdější vznik Dopravní pojišťovny a Evropské pojišťovny. Bohužel v letech 1924 – 1929 bylo toto pojištění trvale ztrátové a to z důvodu konkurence velkého množství domácích a zahraničních pojišťoven, které tento druh pojištění provozovaly. Tento problém se netýkal pouze Československa, ale celé Evropy. Domácí a zahraniční pojišťovny, provozující dopravní pojištění v Československu, sdružené v Československém svazu společností provozujících dopravní pojištění, z důvodu ozdravení obchodu, zavedly jednotné manipulační poplatky, stanovily obligatorní sazby pojistného a podmínky pro pojištění laských doprav, obligatorní tarif pro pojištění doprav nákladními automobily atd.

Existovalo zde také pojišťování hospodářských zvířat, které však nebylo dle přijatého pojistného a zajistného příliš významným druhem pojištění majetku. Spolu s pojištěním proti škodám z krupobití mělo význam hlavně pro zabezpečování hladkého chodu zemědělské výroby. Hlavní význam v pojištění hospodářských zvířat měl Zajišťovací svaz dobytčích pojišťoven v Praze.

V období 1924 – 1929 se také rozvíjelo pojištění odpovědnosti, pojištění automobilů proti rozbití, pojištění proti krádeži vloupáním a pojištění povětrnostní. Pojištění odpovědnosti za škody se v těchto letech dostalo na druhé místo mezi všemi druhy elementárního pojištění. Koncem dvacátých let toto pojištění provozovalo 25 domácích pojišťoven. Díky rozvoji automobilismu narůstal zájem i o havarijní pojištění automobilů, které umožňovalo zvláště pojistit auto proti požáru, proti rozbití, pojištění odpovědnosti vůči třetím poškozeným osobám. Prudký nárůst zločinnosti během první světové války a v prvních poválečných letech vedl k rychlému zvýšení zájmu především podnikatelů o pojištění proti krádeži vloupáním. Koncem dvacátých let provozovalo tento druh pojištění v Československu téměř 40 domácích a zahraničních pojišťoven. ^[5]

Tabulka 2 Podíl jednotlivých druhů pojištění na celkovém objemu přijatého pojistného a zajistného (po srážce podílu zajistitelů) v r. 1923

Druhy pojištění	Domácí a zahraniční pojišťovny celkem	%
Požár	100 551	57,2
Úraz	17 724	10,1
Doprava	11 981	6,8
Krupobití	11 177	6,4
Vloupání	10 862	6,2
Povinné ručení	7 626	4,3
Ostatní	6 950	3,9
Hospodářská zvířata	3 652	2,1
Koně	3 236	1,8
Stroje	2 044	1,2
Celkem	175 803	100,0

Zdroj: MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. Dějiny pojištnictví v Československu – 2. díl (1918-1945). 1. vydání. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišťovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.

2.3.6 Vývoj životního pojištění

Životní pojištění bezprostředně po válce poskytovala pojišťovna Koruna, a. s. a pět národnostně českých vzájemných pojišťoven: Slavia, „Praha“, Česká vzájemná, Moravská zemská životní a Pražská městská, a jedna národnostně německá vzájemná pojišťovna „Concordia“ v Liberci. Velkou výhodou českého pojištnictví byly propracované teoretické znalosti a zevšeobecnělé zahraniční i domácí zkušenosti ze všech druhů životního pojištění.

Nejen v prvních letech samostatné československé republiky, ale prakticky po celou dobu jejího trvání se rozlišovaly čtyři základní druhy „klasického“ životního pojištění:

- I. na úmrtí s placením pojistného až do smrti nebo určitý počet let. Pojistná částka se vyplácela určeným osobám jen při úmrtí pojištěné osoby;
- II. na dožití, kdy se pojistná částka vyplácela jen při dosažení určité řady let, bez ohledu na to, zda pojištěný dříve zemřel. V případě úmrtí pojištěného odpadlo další placení pojistného a pojistná částka byla v určený den vyplácena oprávněným dědicům;
- III. smíšené pojištění (na dožití a úmrtí), kdy se pojistná částka vyplatí buď hned po úmrtí, nebo po dožití určité doby (případně přežití určité doby);
- IV. důchodové (rentové) pojištění, kde místo pojistné částky se pojišťovna zavazovala vyplácet určitý důchod (rentu) buď hned, nebo až po určité době. Rozvoj tohoto pojištění byl zpočátku ohrožen, protože se o něj ucházely především osoby zdravé, které měly naději důchod dlouho užívat, a proto bylo poměrně drahé. Bohužel bylo také v Československu zatíženo důchodovou daní, samosprávnými přírážkami a veřejným poplatkem. Renta pak mohla být zdaněna až sazbou 30 %! ^[5]

V rámci čtyřech základních druhů životního pojištění bylo několik kombinací, např.:

- pojištění s pevným pojistným;
- pojištění s klesajícím pojistným, kde se několik prvních let platilo stejné pojistné, které se pak v dalších letech postupně snižovalo (případně se po uplynutí pojistné doby vyplácely tzv. doplatky).

Jako spolupojištění, případně rozšíření životního pojištění, poskytovaly pojišťovny za určitých podmínek a příplatků k pojistnému krytí rizika, k němuž mohlo, ale také nemuselo dojít, např.:

- spolupojištění invalidity, kdy pojišťovna trvale osvobodila pojistníka od placení pojistného, když se stal trvale a úplně neschopným práce a výdělku v důsledku trvalé invalidity;

- spolupojištění rodinné, kdy se pojišťovna zavazovala proplatit pojistnou částku podruhé nezletilým dětem po smrti pojistníka i jeho manželky;
- spolupojištění úrazové, v němž se pojišťovna zavazovala k výplatě dvojnásobné pojistné částky, pokud pojistník nezemřel přirozenou smrtí;
- rozšíření pojištění o tzv. operační klauzuli, kdy pojišťovna poskytovala na pojistky alespoň 3 roky staré bezúročnou půjčku do výše operačních výloh (max. do výše odkupní částky pojistky) na dobu nejdéle dvou let v případě náhlého onemocnění, které si nutně vyžadovalo operační zákrok;
- fakultativní prodloužení pojištění, kdy pojištění placené nejméně 3 roky a nezatížené půjčkou zůstávalo v plné platnosti bez dalšího placení pojistného na plnou pojistnou částku po dobu, která se předem určí. Pokud pojistník této výhody využil, odpadl nárok na kupní částku a redukční hodnotu.

Kromě „klasického“ životního pojištění pojišťovny provozovaly také tzv. lidové pojištění, které se uzavíralo bez lékařských prohlídek na poměrně nízké pojistné částky.

V roce 1923 všechny pojišťovny, provozující životní pojištění v Československu, přijaly pojistné a zajistné ve výši 214,5 mil. Kč (100 %), z toho domácí pojišťovny 93,3 mil. Kč (44 %) a zahraniční pojišťovny 121,2 mil. Kč (56 %). ^[5]

Tabulka 3 Přehled deseti největších životních pojišťoven v roce 1923

Pojišťovna	Vybrané pojistné (v tis. Kč)	Tržní podíl (v %)
Viktoria, Berlín	34 790	16,2
Slavia, Praha	33 278	15,5
Phönix-Leben, Vídeň	24 013	11,2
„Praha“, Praha	16 543	7,7
Zemská životní, Brno	15 429	7,2
Assicurazioni, Terst	15 240	7,1
Réunione, Terst	12 529	5,8
„Anker“, Vídeň	9 047	4,2
„Allianz“, Vídeň	7 020	3,3
Donau, Vídeň	6 744	3,2
22 ostatní ŽP	39 914	18,6
Celkem	214 547	100,0

Zdroj: MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. *Dějiny pojištnictví v Československu – 2. díl (1918-1945)*. 1. vydání. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišťovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.

V období hospodářské konjunktury (1924 – 1929) přestalo být životní pojištění pouhým prostředkem zaopatření pozůstalých v případě úmrtí živitele (pojištění pro případ smrti) a získávalo stále více prvků spořivosti (pojištění na dožití). Trh životního pojištění v Československu ovládalo jedenáct největších domácích a zahraničních pojišťoven (viz tabulka níže).

Rozhodující podíl na obchodu životního pojištění mělo tzv. normální životní pojištění, to znamená pojištění lidí „normálního“ zdravotního stavu na vyšší pojistné částky. Charakteristickým rysem tzv. lidového životního pojištění bylo to, že je uzavíraly osoby s nižšími příjmy na podstatně nižší pojistné částky a nebylo třeba lékařské prohlídky. ^[5]

Tabulka 4 Přehled přijatého hrubého pojistného z přímého obchodu (pojištění) a nepřímého obchodu (zajištění) v mil. Kč

Název pojišťovny	1927	1928	1929
1. Fénix - život	50,9	90,4	111,0
2. Slavia	66,5	74,9	86,4
3. Viktoria	54,6	57,5	66,3
4. Assicurazioni	34,7	43,3	52,1
5. Riunone	33,1	38,1	43,1
6. Slovanská	34,9	38,0	34,9
7. Zemská životní	24,3	28,9	31,6
8. „Praha“	25,1	27,2	30,9
9. „Čechoslavia“	18,2	21,2	23,5
10. „Kotva“	17,4	20,4	22,6
11. „Dunaj“	14,9	18,1	21,4

Zdroj: MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. Dějiny pojištnictví v Československu – 2. díl (1918-1945).

1. vydání. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišťovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.

2.3.6.1 Phönix, a. s.

Vídeňská životní pojišťovna Phönix (dále Fénix) byla založena v osmdesátých letech 19. století rakouskými, říšskoněmeckými a jinými podnikateli a finančníky z hlavních evropských zemí. Postupně se vypracovala na jednu z největších rakouských pojišťoven a získala si pověst seriózního pojišťovacího ústavu.

V letech 1914 – 1918 však v pojišťovně Fénix došlo k zásadním negativním změnám. Za války, kdy převážná většina rakouských a uherských pojišťoven velice opatrně přistupovala k pojištění osob konajících válečnou vojenskou službu, přikročila pojišťovna Fénix k rozsáhlé propagaci a zavedení životního pojištění příslušníků rakousko-uherských ozbrojených sil a navíc zavedla životní pojištění na válečnou půjčku. Toto pojišťování vojáků ve válečné službě, provozované bez ohledu na potřebné vyrovnání rizika pojištěním „občanských osob“, mělo nepříznivý škodní průběh a způsobovalo pojišťovně velké ztráty.

Generální ředitel pojišťovny Fénix doufal, že válka skončí vítězně pro Ústřední mocnosti (Německo, Rakousko-Uhersko a jejich spojence), a že pak budou ztráty nahrazeny z válečných reparací, uložených poraženým protivníkům. Oproti očekávání byly Ústřední mocnosti poraženy a habsburská monarchie se rozpadla. ^[5]

K zániku pojišťovny Fénix došlo na konci března roku 1936 po úmrtí jejího generálního ředitele. Úpadek této společnosti byl zapříčiněn schodkem, který činil 700 milionů Kč. Tato pojišťovna spekovala s cennými papíry na všech evropských burzách, především v cizině poskytovala různé politické úvěry, prováděla spekulace i na úvěr, provozovala ve velkém pojištění na jednorázový vklad, aniž by brala zřetel na riziko úmrtnosti, přijímala placení jednorázového pojistného převzetím nemovitostí, které ihned zatěžovala, uzavírala neoprávněné pojištění na různé cizí valuty, vkladová pojištění za vklady padlých bank, kterým byla sama dlužna, a tak si zmenšovala svůj dluh vůči nim apod. Na československém trhu poskytovala nejrůznější úlevy z pojistného, honorovala ziskatele značnými pevnými požitky, aby jim umožnila poskytovat velké slevy na vrub provize, zaváděla bezplatně různá přídavková pojištění bez ohledu na přiměřenost stanoveného pojistného. Vzhledem k tomu, jak rizikově tato pojišťovna hospodařila, se nelze divit, že zkrachovala. Podle sanačního plánu vydaného vládním nařízením z roku 1937 byl schodek rozdělen na pojištěné Fénixu, na stát a na soukromé pojišťovny. Mnohé pojišťovny se tak ocitly v existenčních problémech. ^[4]

2.3.7 Vývoj zajišťovnictví

V prvních letech existence samostatného Československa byla nejvýznamnější institucí na zajišťovacím trhu První česká zajišťovací banka, a. s. v Praze. Během doby své padesátileté nepřetržité existence si svým odborným přístupem a seriózností v obchodní činnosti získala dobrou pověst a navázala rozsáhlé kontakty téměř po celém světě. Po válce musela být především obnovena dřívější obchodní spojení a navazovány nové kontakty. Zejména její mezinárodní styky byly dlouhodobě narušeny. V průběhu let však První česká zajišťovací banka překonala poválečné těžkosti, související s rozvratem hospodářství a měnové soustavy v řadě evropských zemí, i když s velkými výkyvy v jednotlivých letech.

Postupně poskytovaly zajištění i větší pojišťovny. Tak např. První česká vzájemná pojišťovna vytvořila již v roce 1910 oddělení pro požární zajišťování, které vybavila fondem ve výši 500 000 Rakouských korun. Nejprve zajišťovala jen některé menší domácí požární pojišťovny, postupem času však rozšířila své obchodní styky i na cizinu. Byly zde také snahy o zestátnění nebo „zveřejnění“ požárního, „dobyččího“ a krupobitního pojištění. V souvislosti s tím padly různé návrhy na zřízení nějaké československé státní zajišťovny. ^[5]

Tabulka 5 *Statistický přehled požárního zajišťování „První české“*

Rok	Zajistné	Škody	Rezervní fond
1919	999 642	367 041	707 516
1920	2 011 374	748 984	795 871
1921	4 370 931	2 321 092	897 636
1922	6 112 947	3 353 266	932 254
1923	7 303 691	5 162 698	1 052 473

Zdroj: MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. Dějiny pojišřovnictví v Československu – 2. díl (1918-1945). 1. vydání. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišřovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.

V souvislosti s rychlým rozvojem pojišřovacích obchodů v Československu v období hospodářské konjunktury narůstaly problémy kolem účasti zahraničních pojišřoven na československém pojistném trhu. Na náš trh začaly pronikat zahraniční pojišřovny buď zakládáním tzv. „domácích“ pojišřoven prostřednictvím zahraničního kapitálu nebo dovozem pojistné ochrany ze zahraničí. ^[5]

2.3.8 *Zákonná úprava pojišřovnictví za I. Republiky*

V průběhu let se začalo spekulovat o reformě pojistného práva v Československé republice. Rozhodovalo se o tom, zda bude uveden plně v účinnost rakouský zákon o smlouvě pojistné, nebo má být vydán nový československý zákon. Nakonec byl rakouský zákon č. 50/1917 Sb. přepracován na nový zákon o smlouvě pojistné, který byl v roce 1934

přiját. Díky tomu byly sjednoceny právní normy v oblasti pojišťovnictví - pojišťovací regulativ a zákon o pojistné smlouvě č. 50/1917 Sb.

Zákonem č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v soukromém pojištění a o státním dozoru nad soukromými pojišťovnami, byla zrušena některá ustanovení pojišťovacího regulativu a zaneseny nové oddíly, upravující zejména tvorbu rezervních fondů, vyhlášení konkurzu pojišťovny a jeho průběh a státní dozor nad pojišťovnami. Pojišťovnám byla stanovena povinnost zřídit fondy na zabezpečení nároků pojistníků v příslušném pojistném odvětví. Dozor nad pojišťovnami vykonávalo Ministerstvo vnitra, jehož úředníci přezkoumávali činnost pojišťovny a účastnili se schůzí jejích správních orgánů.

Zákon o pojistné smlouvě č. 145/1934 Sb. zůstal, až na drobné změny, shodný se zákonem z roku 1917. Změnily se např. dosud používané termíny jako pojištěnec. Zákonem byla také sjednocena právní úprava soukromého pojistného práva pro všechny části ČSR, do té doby podřízené rozdílným právním předpisům. Vedle těchto základních právních předpisů existovala celá řada norem různé právní síly, týkajících se podnikání v pojišťovnictví, např. zákon o podpoře zahraničního obchodu z r. 1931 nebo vládní nařízení č. 185/1941 Sb., o povinné organizaci soukromého pojišťovnictví, kterým byl ustaven Ústřední svaz soukromých pojišťoven. Tato předchozí úprava pojišťovnictví se vyznačovala vysokou profesionalitou, konkrétností a přesností, které dávaly dostatečně srozumitelný a přesný rámec pro podnikání všem subjektům působícím v pojišťovnictví včetně státního dozoru. ^[4]

2.3.9 Vznik Sdružení pojišťoven

V roce 1915 bylo zřízeno Pražské sdružení pojišťoven. Členskými pojišťovnami byly První česká vzájemná pojišťovna, Moldavia, a. s., Rolnický vzájemně pojišťovací ústav, Slavia, vzájemně pojišťovací banka, Plaňanská vzájemná pojišťovna, Česká vzájemná životní pojišťovna, Koruna, první česká všeobecná a. s. pro pojišťování na život, Praha, spolek kapitály a důchody vzájemně pojišťující a První česká zajišťovací banka v Praze.

V roce 1919 byl založen Svaz československých pojišťoven, který byl zájmovou organizací soukromých pojišťoven pracujících v Československé republice. Účelem této organizace bylo hájit a podporovat zájmy sdružených pojišťoven a dosáhnout stejného postupu v důležitých otázkách týkajících se pojišťovnictví. Členové se scházeli na společných poradách, jejichž účelem bylo dosažení společných usnesení, poskytování právních rad a společné pomoci. Vůči úřadům a třetím osobám hájili společné zájmy a snažili se vypěstovat přátelský poměr mezi pojišťovnami. Svaz československých pojišťoven byl v roce 1941 přeměněn na Ústřední svaz soukromého pojištění v Čechách a na Moravě.

Pro řešení mnoha společných otázek a společných úkolů byla založena řada spolků a korporací, které měly vztah k soukromému pojišťovnictví, např. Československý svaz dopravních pojišťovatelů, Německý spolek pro pojišťovnictví v ČSR, Jednota pro vědy pojistné v Praze, Sdružení peněžního úřednictva v Praze, Spolek československých inženýrů, zájmová skupina pojistných inženýrů a techniků, Spolek čs. pojistných techniků, Svaz čs. assekuračníků v ČSR, Ústřední svaz zaměstnanců pojišťoven v ČSR, Spolek německých pojistných techniků v ČSR a Zajišťovací svaz pro rizika průmyslová. Předmětem činnosti těchto institucí bylo pečovat o odborné provozování těchto činností, k jejichž účelu byly zřízeny, k čemuž směřovalo např. zavádění jednotných směrnic, pojistných podmínek a sazeb, informace členů o událostech v oboru u nás i v cizině a stálý styk s odbornými zahraničními svazy. ^[4]

2.3.10 Zavedení státního dozoru nad pojišťovnictvím

Součástí vývoje českého pojistného trhu bylo zavedení státního dozoru nad pojišťovnictvím. Vznik této instituce byl odůvodněn povahou pojistné smlouvy, která je základem pojistného vztahu. Státní dozor měl za úkol kontrolovat, zda jsou vzniklé pojišťovny schopné dostát svým závazkům a zda dodržují platné předpisy, týkající se zejména výpočtu rezerv, uložení kapitálu, správnosti, jasnosti a úplnosti zpráv o činnosti a účetní uzávěrky. Touto činností bylo pověřeno Ministerstvo vnitra a vládní komisaři. ^[4]

2.4 Pojistný trh v období 1939 – 1945 (Protektorát Čechy a Morava)

Události, které se v tomto období odehrály, ovlivnily nejen celé naše hospodářství, ale do roku 1945 ovlivnily i vývoj soukromého pojišťování. České země byly během těchto let okupovány, což pro nás znamenalo nejen ztrátu třetiny území, ale také třetiny obyvatelstva. Tudíž přišly pojišťovny i o část pojištěných, pojištěného kapitálu a příjmu z pojistného. Celé území Protektorátu Čechy a Morava bylo postupně podrobena říšským pojišťovacím předpisům. Na našem území pak začaly vznikat říšské pojišťovny a české pojišťovnictví bylo utlumeno. ^[4]

Struktura pojistných potřeb v Českých zemích se v letech druhé světové války v zásadě nezměnila, zvýšil se však pojistný zájem o jednotlivé druhy pojištění, především v souvislosti s narůstající inflací a snahou zbavit se přebytečných peněz. Aby byly tyto potřeby uspokojeny, došlo k rozvoji vědeckých základů pojišťovnictví. ^[5]

2.5 Vývoj pojistného trhu v období 1945 – 1990

Přes útlum pojišťovnictví v období protektorátu, existovalo u nás v roce 1945 celkem 733 pojišťoven, pojišťovacích spolků a zahraničních reprezentací.

Bohužel Dekretem prezidenta republiky č. 103/1945 Sb. ze dne 24. října 1945 se znárodnilo zestátněním smluvní (soukromé) pojišťovnictví na území Československé republiky. Za účelem jednotného vedení pojišťovnictví byla zřízena Pojišťovací rada se sídlem v Praze, která byla podřízena Ministerstvu financí.

Vyhláškami čísla 2086, 2088, 2090, 2092 a 2094 vydanými dne 20. 11. 1946 bylo od 1. 1. 1947 ustaveno v Československu pět pojišťoven, národních podniků, a to: pojišťovna Slavie, n. p., Pražská pojišťovna, n. p., První československá pojišťovna, n. p., pojišťovna Slovan, n. p. a Nemocenská pojišťovna, n. p.

Po únoru 1948 byl se zpětnou platností od 1. ledna 1948 vytvořen jeden ústav – Československá pojišťovna, národní podnik se sídlem v Praze a s ředitelstvím pro Slovensko v Bratislavě, který se tak stal monopolní pojišťovnou na území Československé republiky pro pojišťování vnitrostátních i zahraničních rizik. Stalo se tak vyhláškou ministra financí číslo 977 z 25. 5. 1948. Kvůli těmto událostem byl na několik desetiletí přerušen přirozený tržní vývoj pojišťovnictví. Další „ránou“, zejména pro vývoj životního pojištění, byla měnová reforma provedená v roce 1953. Zcela nevýhodný kurz přepočtu hodnot životního pojištění výrazně poškodil většinu pojištěných a na dlouhá léta otrásl důvěrou pojištěných v tuto formu jejich zajištění.

V roce 1958 se sloučila tehdejší Státní pojišťovna (dříve Československá pojišťovna n. p.) s První českou zajišťovací bankou a vznikla Státní pojišťovna, pojišťovací a zajišťovací podnik, Praha. Sjednocení pojistného trhu znamenalo jednotné a jednoduché organizační struktury a zjednodušení celého provozu. Díky tomu byly sníženy nejen režijní náklady, ale mohla být také rozšířena pojistná ochrana a pojišťovna mohla začít rozvíjet své celospolečenské funkce jako součást jednotného ekonomického a finančního systému státu.

Zákonem č. 162/1968 Sb., o pojišťovnictví, byly v souvislosti s federativním uspořádáním státu vytvořeny ze Státní pojišťovny dva samostatné subjekty – Česká státní pojišťovna se sídlem v Praze a Slovenská státní pojišťovna se sídlem v Bratislavě, a to s účinností od 1. 1. 1969. Po vzájemné dohodě z roku 1969 působily obě pojišťovny pouze ve svých republikách a byly řízeny republikovými Ministerstvy financí. ^[4]

2.6 Obnovení pojistného trhu v devadesátých letech

Ještě nějakou dobu po listopadové revoluci v roce 1989 mohla ze zákona vykonávat pojišťovací činnost pouze jedna pojišťovna – Česká státní pojišťovna. Nový právní rámec a pravidla pro podnikání v odvětví byla upravena novelou zákona o pojišťovnictví č. 185/1991 Sb., která pomohla znovuobnovení konkurenčního prostředí a soukromého podnikání. Byl zrušen monopol České státní pojišťovny a Slovenské státní pojišťovny. Začaly vznikat nové domácí a později i zahraniční pojišťovny, což vyžadovalo

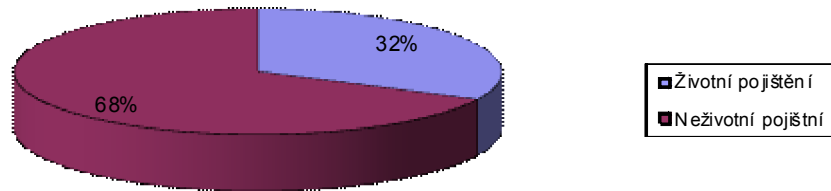
znovuzřízení instituce státního dozoru nad pojišťovnictvím, který by dohlížel na dodržování pravidel stanovených zákonem a chránil klienty pojišťoven.

Avšak nestabilní porevoluční ekonomika s obecným nedostatkem domácího kapitálu znamenala pro potencionální zájemce o podnikání v pojišťovnictví komplikovanější start do nového podnikání. Museli si vybudovat nebo jinak získat obchodní síť a jejím prostřednictvím svou klientelu. Tyto bariéry umožnily České pojišťovně, a. s., která byla přetransformována ze státního podniku na soukromou akciovou společnost, aby si svou dominantní pozici na českém pojistném trhu udržela až do poloviny devadesátých let. Její výhodou, která plynula z dřívější monopolní struktury, byla především rozsáhlá klientela a hustá obchodní síť. Mezi nevýhody patřila nedostatečná vnitropodniková infrastruktura, která neumožňovala rozšířit činnost pojišťovny, a staré pojistné smlouvy. Pojistné podmínky definované v těchto smlouvách byly pro pojišťovnu nevýhodné a výše pojistného zcela nedostačující. V této oblasti měly nově vznikající pojišťovny výhodu, protože začínaly na technicky dokonalejší úrovni a pojistné nasazovaly již podle aktuálních kvantitativních poměrů na pojistném trhu. ^[4]

V roce 1999 byl Zákon o pojišťovnictví opět novelizován. Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, kladl důraz především na solventnost a na ekonomickou situaci pojišťoven. Zákon stanovil požadavky na jejich základní jmění, rozšířil pravomoci státního dozoru nad pojišťovnictvím, upravil tvorbu rezerv či skladbu finančního umístění. Tento zákon však nezabezpečoval plnou harmonizaci právní úpravy ČR s právní úpravou EU a tak bylo již tehdy jasné, že musí v budoucnu projít další novelizací.

Lze tedy říci, že pro český pojistný trh na počátku devadesátých let je typický rychlý růst (především růst předepsaného pojistného a významu životního pojištění), což se číselně projevilo i ve vývoji jednotlivých ukazatelů úrovně pojistného trhu. Jak se český pojistný trh vyvíjel v průběhu devadesátých let dle jednotlivých ukazatelů úrovně pojistného trhu, jsem se pokusila zachytit v několika následujících grafech a tabulkách.

Podíl ŽP a NŽP na celkovém pojištění v roce 2000

Obrázek 2 Podíl životního a neživotního pojištění na celkovém pojištění v roce 2000

Ještě v roce 1992 byl podíl životního pojištění na celkovém pojištění dost vysoký (31%), ale v letech 1992 –1997 se postupně snížil až na hodnotu 26,4%. Od roku 1999 se tento podíl začal pozvolna zvyšovat a v roce 2000 opět připadlo na životní pojištění přes 32 % (přesně 32,3 %) z celkového předepsaného pojistného všech pojišťoven a 67,7% na neživotní pojištění. ^[2]

Tabulka 6 Pojistné plnění vyplacené pojišťovnami (v mld. Kč)

Rok	1995	1997	1999	2000
Pojistné plnění	18,655	32,231	35,262	33,866

Zdroj: Výroční zprávy ČAP

Tabulka 7 Škodovost (v %)

Rok	1991	1993	1995	1997	1999	2000
Škodovost	92,1	74,3	55,8	68,7	54,3	47

Zdroj: Výroční zprávy ČAP

V předcházející tabulce je zachycen trend snižování škodovosti od roku 1991 až do roku 2000. Pouze v roce 1997 se škodovost zvýšila a to z důvodu katastrofálních povodní. ^[2]

Tabulka 8 Pojištěnost (v %)

Rok	1991	1993	1995	1997	1999	2000
Pojištěnost celkem	2,0 %	2,6 %	2,5 %	2,9 %	3,4 %	3,7 %
v NŽP	1,3 %	1,9 %	1,8 %	2,1 %	2,3 %	2,5 %
v ŽP	0,7 %	0,7 %	0,7 %	0,8 %	1,1 %	1,2 %

Zdroj: Výroční zprávy ČAP

Z předchozího popisu této podkapitoly a vypracovaných grafů je patrné, že vývoj českého pojistného trhu probíhal v první polovině devadesátých let velice dynamicky. Byl vytvořen nový pojistný trh s mnoha domácími i zahraničními pojišťovnami, byly sepsány nové právní předpisy, které tento trh regulovaly, a Ministerstvo financí se stalo dozorčím orgánem nad pojišťovnictvím. Svou působnost na pojistném trhu neukončila ani Česká asociace pojišťoven, která dál hájila zájmy svých členů. ^[4]

2.6.1 Vznik nových pojišťoven po roce 1991

Než se Česká a Slovenská federativní republika rozpadla, působila na českém trhu Česká pojišťovna, a. s. a na slovenském Slovenská pojišťovna, a. s., která dostala povolení k provozování své činnosti na našem trhu i po rozdělení. Slovenská pojišťovna, a. s. se později stáhla a pojistnou činnost zde provozovala pouze prostřednictvím dceřinné společnosti Morava, pojišťovací a. s. Ta nabízela především životní pojištění, ale i pojištění domácnosti a pojištění motorových vozidel.

Právní rámec pro změny související se zaváděním tržní ekonomiky a soukromého podnikání vytvořily v oblasti pojišťovnictví zejména nové zákony o pojišťovnictví (v ČR Zákon č. 185/1991 Sb.). Udělením povolení MF ČR a SR coby dozorčích orgánů nad pojišťovnictvím mohly od té doby na území České a Slovenské federativní republiky podnikat v pojišťovnictví i další pojišťovny, v právní formě založené jako akciové společnosti, státní podniky a družstva. Rozdělením federativního státu k 1. 1. 1993 se vytvořily podmínky pro samostatný rozvoj českého pojistného trhu. ^[4]

První pojišťovna, která po přijetí nového zákona o pojišťovnictví vznikla, byla družstevní pojišťovna Kooperativa. Po rozdělení federativního státu dne 1. 1. 1993 se Kooperativa rozčlenila na dva samostatné subjekty, a to Českou Kooperativu, družstevní pojišťovnu, a. s., se sídlem v Praze, a Moravskoslezskou Kooperativu, družstevní pojišťovnu, a. s., se sídlem v Brně. Obě společnosti se orientovaly především na pojištění podnikatelských a průmyslových rizik a v poměrně krátké době se jim podařilo získat 25 % podíl na trhu.

Zemědělské pojištění poskytovala od roku 1991 Poist'ovňa Otčina, a. s., se sídlem ve Zlíně. Ta bohužel již v roce 1996 zanikla.

Pojišťovna IB, a. s. (později IPB pojišťovna a. s., která se v roce 2003 stala součástí ČSOB pojišťovny, a. s.), se sídlem v Pardubicích, zahájila svou činnost v květnu 1992 a byla dceřinnou společností Investiční a poštovní banky. Díky tomu mohl tento bankovní subjekt rozšířit svou nabídku a integrovat finanční služby i do pojišťovnictví, a to zejména prostřednictvím životních pojistek. V tom samém měsíci zahájila činnost Nationale Nederlanden životní pojišťovna. Tato pojišťovna je součástí jedné z předních světových bankopojišťoven ING Group, integrující bankovní, pojišťovací a investiční služby. Česká pobočka se specializuje na náročné klienty a produkty životního a úrazového pojištění.

V polovině roku 1992 byla založena Exportní garanční a pojišťovací společnost, a. s. (EGAP), se sídlem v Praze. Tato pojišťovna se zaměřila především na krytí politických a komerčních rizik souvisejících s vývozními úvěrovými operacemi, tedy na podporu exportu. EGAP obhospodařuje pojistný fond, který je tvořen příspěvkem ze státního rozpočtu a je určený pro pojišťování politických rizik.

V červenci roku 1992 vstoupila na náš trh První americko-česká pojišťovna, a. s. (AMCICO), se sídlem v Praze a se stoprocentní zahraniční kapitálovou účastí. Tato pojišťovna je dceřinnou společností světového gigantu American International Group (AIG). Z počátku nabízela především životní pojištění, ale postupem času rozšířila své pole působnosti i do oblastí majetkového, odpovědnostního a úrazového pojištění obchodních společností se zahraniční účastí, domácích privatizovaných společností i jednotlivců. ^[4]

V roce 1992 také dostala od státního dozoru povolení k činnosti Živnostenská pojišťovna, a. s., se sídlem v Pardubicích. Nabízela základní druhy majetkového a odpovědnostního pojištění pro občany i pro velké podniky, především však pro malé a střední podnikatele. V polovině devadesátých let odkoupila sedmdesát procent této pojišťovny Česká spořitelna a zařadila ji v rámci trendu integrace finančních služeb do své finanční skupiny pod názvem ČS-Živnostenská pojišťovna, a. s.

V roce 1992 bylo uděleno povolení i Hasičské vzájemné pojišťovně, a. s., se sídlem v Praze. Ta se snažila navázat na tradice, které byly násilně přerušeny v roce 1945. Mezi její pojistné produkty patří pojištění majetku, odpovědnosti, úrazu a životní pojištění. Působí zejména na venkově a v menších městech, tedy tam, kde je tradičně užší vztah mezi sbory dobrovolných hasičů a občany.

Třetí zahraniční pojišťovnou s oprávněním pro náš trh je německá „Goather Versicherung“, která zřídila v Praze svou pobočku pro Českou republiku a má povolení pro pojištění majetku a odpovědnosti za škody pro fyzické i právnické osoby. Aktivity jsou zaměřeny především na klienty, kteří jsou již u společnosti v Německu a dalších zemích pojištění a nyní podnikají v ČR.

Na konci roku 1992 dostala povolení k činnosti i německá holdingová pojišťovna Allianz., největší evropský pojišťovací koncern. Založila zde svou stoprocentní dceřinnou společnost Allianz pojišťovna, a. s. Do té doby byl tento koncern ve východní Evropě zastoupen pouze v Budapešti a Moskvě. Allianz pojišťovna, a. s. nabízí celou škálu pojistných produktů.

V roce 1993 vstoupila na náš pojistný trh významná pojišťovací skupina Assicurazioni Generali, která zde založila svou pobočku Erste Allgemeine Versicherungs-Aktiengesellschaft, která měla v českých zemích předválečnou tradici. V roce 1995 došlo k přeměně pobočky na tuzemskou akciovou společnost s názvem Generali Pojišťovna, a. s. Ta se specializuje především na oblast životního a úrazového pojištění i majetkového pojištění. ^[4]

Licenci také obdržela specializovaná pojišťovna s názvem Evropské Cestovní Pojištění, a. s. (nynější Evropská Cestovní Pojišťovna, a. s.). Činnost této pojišťovny navazovala na přerušenu tradici Evropské akciové společnosti pro pojišťování nákladů a cestovních zavazadel, která byla v Praze založena již v roce 1920. Evropské Cestovní Pojištění, a. s. nabízela produkty zaměřené spíše na náročnější klientelu v oblasti cestovního pojištění a pojištění léčebných výloh. Toto pojištění sloužilo k zabezpečení úhrady nezbytných nákladů na ošetření, kterému byl pojištěný nucen během pobytu v zahraničí se podrobit v důsledku úrazu či nenadálého akutního projevu nemoci. Pojištění je kombinováno i se službou zvanou „assistance“, např. pomoc při zrušení cesty, lékařském převozu, zajištění doprovázejícího opatrovníka, pomoc při osobní nehodě a další služby.

Dalšími dvěma subjekty českého pojistného trhu z roku 1993 jsou Česko-rakouská pojišťovna, a. s., se sídlem v Praze, založená druhou největší rakouskou pojišťovnou Bundesländer a Agrobankou, nabízející rovněž prakticky univerzální škálu produktů, a Česká pojišťovna ZDRAVÍ, a. s., jejímiž zakladateli jsou Česká pojišťovna a. s. a druhá největší soukromá zdravotní pojišťovna v Německu Vereinte Krankenversicherung AG. Česká poj. ZDRAVÍ nabízí soukromé zdravotní a nemocenské pojištění a funguje i v současnosti.

Další pojišťovny vznikaly v roce 1993 - patřily mezi ně Halali, všeobecná pojišťovna, a. s., Nürnberger Lebensversicherung AG, mající licenci pro provozování životního pojištění, pojišťovna GERLING-KONZERN Všeobecná pojišťovací a. s., specializovaná na podnikatelská a průmyslová rizika, Austria-Collegialität Österreichische Versicherung Aktiengesellschaft, která zahájila svou činnost až v roce 1994 a dostala povolení pro životní a úrazové pojištění.

Další licence k provozování pojištění byly v letech 1994 a 1995 uděleny Pojišťovně Slavii, a. s., Pojišťovně Tercier, a. s. (od roku 1996 Pojišťovna UNIVERSAL a. s.), VICTORIA pojišťovně, a. s. (životní, úrazové, nemocenské pojištění a pojištění léčebných výloh v zahraničí), Zürich Pojišťovně (podnikatelské pojištění), PATRIA pojišťovací, a. s., D. A. S. pojišťovně právní ochrany, a. s., Chmelařské pojišťovně, a. s., CERTUSIA pojišťovně, a. s. (stoprocentní dceřinná společnost dublinské East-West Insurance Ltd.),

Kravag-Sach, Pojišťovně německé silniční dopravy (pojištění odpovědnosti mezinárodního silničního dopravce). Čtvrtou desítku povolení načila licence Komerční pojišťovně, a. s., Winterthur pojišťovně, a. s. (životní a úrazové pojištění), Všeobecné zdravotní pojišťovně ČR (pojištění léčebných výloh), České podnikatelské pojišťovně, a. s. a UNION pojišťovně, a. s. [4]

V roce 1999 patřily mezi 10 největších pojišťoven Česká pojišťovna, a. s., Kooperativa pojišťovna, a. s., Allianz pojišťovna, a. s., IPB Pojišťovna, a. s., ING Nationale-Nederlanden, ČS-životnostenská pojišťovna, a. s., Komerční pojišťovna, a. s., Generali Pojišťovna a. s., Česko-rakouská pojišťovna, a. s., První americko-česká pojišťovna, a. s. Předepsané pojistné těchto pojišťoven tvořilo v roce 1999 95 % celkového pojistného trhu ČR. Největší podíl na trhu (87,1 %) měla v roce 1993 Česká pojišťovna, avšak její podíl se s postupem času snižoval. V roce 1999 činil tento podíl již jen 52,67 % a v roce 2000 byl na 38,12 %, přičemž podíl 10 největších pojišťoven na předepsaném pojistném se snížil na 91,3 %. [2]

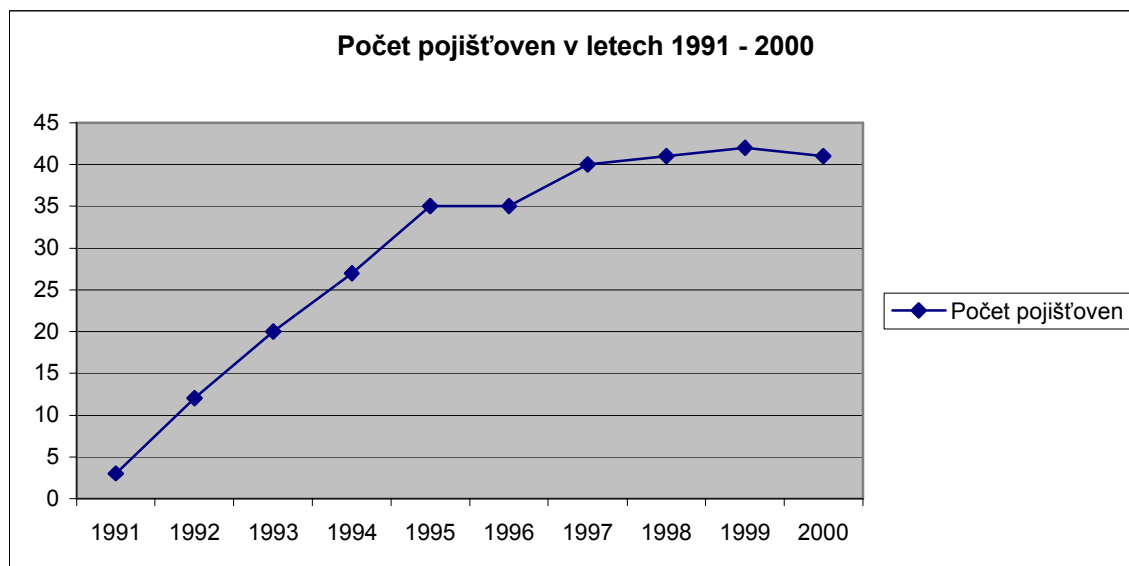
Tabulka 9 Počet pojišťoven na pojistném trhu ČR

Rok	Počet pojišťoven
1990	1
1991	3
1992	12
1993	20
1994	27
1995	32
1996	35
1997	40
1998	41
1999	42
2000	41

Zdroj: DUCHÁČKOVÁ, E.: *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. Vydání. Praha: Ekopress, s. r. o., 2003.

Vývoj počtu pojišťoven v devadesátých letech (tedy v popisovaném období) jsem shrnula v následujícím grafu. Z tohoto grafu je patrný strmý nárůst počtu pojišťoven na našem trhu, ke kterému došlo, jak jsem již zmínila, po uvolnění legislativních podmínek po roce 1991. Původně jediná pojišťovna Česká pojišťovna, a. s. byla náhle jednou z mnoha pojišťoven působících na pojistném trhu. Nejvíce pojišťoven přibýlo v roce 1993. Oproti

roku předešlému provozovalo pojišťovnictví o 67 % více pojišťoven. Od roku 1995 se nárůst výrazně zpomalil a přírůstky byly rovnoměrné. [2]

Obrázek 3 Vývoj počtu pojišťoven v letech 1991 – 2000

Zdroj: Výroční zpráva ČAP

3 Vývoj českého pojistného trhu od roku 2001 do roku 2008

V první kapitole jsem se věnovala popisu českého pojistného trhu pouze v obecné rovině a v druhé kapitole jsem se pokusila zachytit vývoj českého pojistného trhu z hlediska pojistitele v historii. Nyní bych se chtěla zaměřit na vývoj českého pojistného trhu od roku 2001 do roku 2008. Zaměřím se jak na ukazatele úrovně pojistného trhu, tak především na vývoj počtu pojišťoven v průběhu těchto let. Pro lepší názornost využiji ke srovnání jednotlivých hodnot již osvědčené tabulky a grafy.

České pojišťovnictví se vyvíjí od roku 2000 v tržním prostředí v souladu s normami EU a konečně se začíná přibližovat západoevropským trhům. Značné kompatibility se podařilo dosáhnout v ekonomice pojištění (účetnictví, technické rezervy, solventnost). Obecně se rozšířila mezinárodní spolupráce jak na úrovni státu, tak i České asociace pojišťoven.

3.1 Všeobecný vývoj na českém pojistném trhu ve sledovaném období

Celý svět a jeho ekonomika byly v roce 2001 zasaženy teroristickými útoky v USA a datum 11. září 2001 s nimi pravděpodobně navždy zůstane spjato. Důsledkem této otřesné události je spousta přímých a nepřímých efektů. Tato událost způsobila kolísání na finančních trzích již na počátku desetiletí. Značně vzrostly náklady amerických i evropských pojišťoven, což ovlivnilo další vývoj celosvětového pojišťovnictví. Na českém pojistném trhu již v tomto roce provozovalo svou činnost mnoho zahraničních pojišťoven, takže není divu, že se tato mezinárodní dění odrazilo i na vývoji našeho pojistného trhu. Stalo se impulsem k zásadním změnám v sazbové politice. Na pojistném trhu se v důsledku konkurence projevovalo cenové podbízení tak, že v některých případech byla za účelem získání obchodu dána stranou cenová ekvivalence či odpovědný risk management. Bohužel tyto události vedly na českém pojistném trhu ke stagnaci a poklesu předepsaného pojistného u pojištění průmyslu a podnikatelů a havarijního pojištění motorových vozidel. I přesto byla na českém pojistném trhu zachována celková finanční stabilita a české pojišťovnictví posílilo v tomto roce svoji pozici v národním hospodářství.

České asociaci pojišťoven se v roce 2001 podařilo prosadit zavedení daňových výhod v soukromém životním pojištění. Tohoto zvýhodnění mohly využít fyzické osoby, zaměstnanci i zaměstnavatelé. Díky tomu začali vyhledávat klienti u pojišťoven zejména ty pojistné produkty, které obsahovaly tzv. spořicí složku. Nejen, že si tímto způsobem pojištěný šetří na stáří, ale zároveň si může snížit daňový základ. Toto vedlo k růstu zájmu klientů o životní pojištění a to se stalo motorem růstu celkového předepsaného pojistného. Podíl životního pojištění na celkovém objemu pojištění vzrostl o 2,8 % na 35 %, neživotní pojištění pak zaujímá zbylých 65 %. Tento poměr je stále ještě vzdálený zemím EU, kde bývá přibližně 60:40 (životní:neživotní), nicméně již nyní je ve výrazném nárůstu životního pojištění znát zřejmý konvergenční trend. Na tuto změnu rychle a chytře zareagovala Česká pojišťovna, která po uzákonění daňových úlev od roku 2001 rozpoutala rozsáhlou reklamní kampaň na své produkty životního pojištění, čímž získala velkou část tohoto expandujícího trhu.⁶

V roce 2002 byl opět český pojistný trh postižen katastrofou, avšak tentokrát přírodního rázu – povodněmi. Tyto povodně zasáhly značnou část území ČR a bohužel byly zničeny ty oblasti, které jsou silně osídleny a je zde vysoká koncentrace obyvatelstva i majetku (Střední Čechy, Severní Čechy, Jižní Morava). Naštěstí všechny pojišťovny byly schopny dostát svým závazkům. I tato událost vedla k velkým změnám v pojištění. Především byl změněn způsob oceňování rizika, přehodnoceny sazby i stávající pojistné produkty. Pojišťovny začaly více dbát na správné a dostatečné zajištění.

V roce 2002 pojišťovny na českém pojistném trhu – přes ničivé povodně a jiné vlivy – rozšířily svoji činnost. Podařilo se docílit vzestupu předepsaného pojistného ve výši 12,5 % při rychlejším růstu v životním než v neživotním pojištění. Nadále působil pozitivně vliv daňových motivací pro tzv. soukromé životní pojištění. Na růstu životního pojištění o 20,9 % mělo také svůj podíl jednorázově placené pojistné.⁷ Velmi slušný růst neživotního pojištění lze částečně vysvětlit rostoucím zájmem obyvatel zabezpečit si svůj majetek pro

⁶ *Vzestup českého pojištnictví* [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/vzestup-ceskeho-pojistovnictvi/>>

⁷ ČAP: *výroční zpráva*, 2001, s. 6 - 10.

případ hrozby v posledních letech relativně frekventovaných povodní. Další příčinou může být nárůst pojistného majetkových pojištění.⁸

V roce 2003 už zbýval pouze rok do vstupu České republiky do Evropské unie a tak bylo zrychleno tempo harmonizace českého pojistného práva s legislativou EU, aby mohl být v následujícím roce tento proces završen. Výsledky hospodaření pojišťoven v tomto roce měly veliký význam pro budoucí porovnávání českého pojistného trhu před a po vstupu ČR do EU.

Ještě v tomto roce doléhaly na pojišťovny majetkové ztráty klientů z povodní 2002, které musely uhradit. Od roku 2002 se jim do této doby podařilo vyplatit polovinu ze zhruba 73 mld. Kč ekonomických ztrát. Aby se tomuto dalo v budoucnu předejít, byl Českou asociací pojišťoven vytvořen systém rizikových území, na kterých nejvíce hrozilo riziko záplav (tzv. povodňové pásmo), k lepšímu oceňování rizika povodně. Tento systém technologicky představuje evropskou špičku.

1. 5. 2004 se stala Česká republika členským státem Evropské unie. Pro pojišťovny znamenalo přistoupení povinnost aplikovat v praxi řadu zákonných požadavků a omezení. K novelizaci zákona o pojišťovnictví a k úpravám zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla došlo již k 1. 5. 2004. Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí a zákon o pojistné smlouvě nabyl své účinnosti až od 1. 1. 2005. Mezi nejdůležitější změny, které se kvůli slučitelnosti a koordinaci českého pojistného práva s pravidly platnými v EU a EHS udály, patřilo především:

- povinnost pojišťoven a zajišťoven mít vnitřní kontrolní orgán, který má zejména dozorovat, zda je činnost pojišťoven v souladu s právními předpisy;
- je zde též popsáno postavení pojišťoven z jiných států EU a jejich rozdělení z hlediska působnosti na trvalé (mají u nás pobočku) a dočasné (jiný způsob fungování);

⁸ *Jak se daří pojišťovně* [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/jak-se-dari-pojistovnam/>>

- novinkou je například i zavedení sankcí za porušení závažných povinností - např. využívá-li pojišťovna služeb neregistrovaných pojišťovacích zprostředkovatelů či likvidátorů pojistných událostí, může jí být udělena pokuta až do výše 50 mil. Kč;
- upravena je i povinnost mlčenlivosti; pro všechny pracovníky napojené na fungování pojišťovny je povinná ochrana údajů napojených na pojištění (toto lze prolomit při vymáhání pohledávek) a ochrana údajů týkajících se činnosti pojišťoven;
- významnou změnou je i postavení a funkce státního dozoru nad provozováním pojišťovací a zajišťovací činnosti a penzijního připojištění. Funkce je značně rozšířena, především směrem k ochraně spotřebitele (o své činnosti vydává dozor každoročně zprávu uveřejněnou ve Finančním zpravodaji), významný je finanční dozor, zaměřený na kontrolu hospodaření pojišťovny, který by měl zvýšit bezpečnost klientů a zabránit úpadkům pojišťoven;
- v neposlední řadě je zde zrušení povinnosti univerzálních pojišťoven ukončit současné nabízení životního i neživotního pojištění - mohou i nadále působit komplexně.⁹

Pojišťovny také získaly se vstupem ČR do EU možnost působit na území ostatních členských států. Stejnou možnost vstoupit na náš pojistný trh mají i zahraniční pojišťovny ze zemí EU. Během krátké doby se jich v ČR zaregistrovalo několik desítek. V roce 2004 se snížil počet pojišťoven provozujících činnost na základě povolení MF ČR pouze o dvě.

I v roce 2005 se do české legislativy promítly změny v zákonech související se vstupem České republiky do Evropské unie. K 1. 5. 2005 došlo ke změně zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Jednou z nejdůležitějších změn, oproti předchozímu znění zákona, je zvýšení minimálních limitů pojistného plnění na 35 mil. Kč na zdraví a 18 mil. Kč na majetek. Pokud pojistník odmítl novou výši pojistného tolerovat, mohl do 1 měsíce od obdržení návrhu o změně pojistného pojistnou smlouvu vypovědět. Pojistitel je také povinen zohlednit předcházející škodní průběh pojištění a uplatnit na pojistném buď bonus (sleva na pojistném v případě bezškodného průběhu pojištění) nebo malus (přirážka

⁹ *Změny v pojistných zákonech* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zmeny-v-pojistnych-zakonech/>>

k pojistnému v případě výplaty pojistného plnění). Povinné ručení musí mít platnost ve všech členských státech EU a dalších zemích stanovených vyhláškou ministerstva financí. Pojištění nově zaniká též dnem následujícím po uplynutí lhůty stanovené pojistitelem (ne méně než 1 měsíc) na zaplacení pojistného (nebo jeho části).

Nově také platí, že za škodu způsobenou usmrcením mají pozůstalí právo na jednorázové odškodnění ve výši 240 tis. Kč manželovi nebo manželce, každému dítěti, každému rodiči a každé blízké osobě žijící v době vzniku události s usmrceným ve společné domácnosti, 175 tis. Kč každému sourozenci zesnulého a 85 tis. Kč každému rodiči při ztrátě počatého nenarozeného dítěte.

Další zákon, který k 1. 1. 2005 nabyl účinnosti, byl zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů. V této novele bylo pojištění rozlišeno na škodové a obnosové. Účelem obnosového pojištění je získání obnosu nezávislého na vzniku a rozsahu škody a účelem škodového pojištění je náhrada škody vzniklé v důsledku pojistné události. Dále byla prodloužena promlčecí lhůta u životního pojištění z 3 na 10 let, avšak tato lhůta začíná až rok po pojistné události. Zavedeno bylo pojištění cizího rizika (využíváno např. u havarijního pojištění leasingového nájemce) a tzv. „zachraňovací náklady“ (náklady, které pojištěný vynaložil na odvrácení škody nebo zmírnění následků pojistné události). Pojistníkovi také bylo uděleno právo odstoupit od smlouvy, pokud mu pojistitel nepravdivě či neúplně zodpověděl jeho písemné dotazy týkající se pojištění.

Tyto legislativní změny se samozřejmě dotkly i činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů a likvidátorů pojistných událostí, a proto také k 1. 1. 2005 nabyl účinnosti zákon č. 38/2004 Sb. Tato novela ukládala pojišťovacím zprostředkovatelům (pojišťovací makléři, vázaní a podřízení pojišťovací zprostředkovatelé a pojišťovací agenti) nově registrační povinnost. Dříve měli tuto povinnost pouze pojišťovací makléři (přibližně jich bylo 500) a počet ostatních zprostředkovatelů byl pouze odhadován. Registr byl veden Ministerstvem financí. Dále ukládal zákon zprostředkovatelům povinnost do dvou let složit odbornou zkoušku (různých úrovní).¹⁰

¹⁰ *Změny v pojistných zákonech* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zmeny-v-pojistnych-zakonech/>>

Další významnou událostí, která se v tomto roce udála, bylo zprovoznění elektronického obchodu pojišťoven na Internetu. Zavedení této technické vymoženosti považují zahraniční studie všeobecně za velmi perspektivní směr. Teoreticky umožňuje Internet klientům provádět jednoduché srovnávání produktů a pojistitelům umožňuje předkládat v reálném čase nabídky založené na podrobné analýze rizik konkrétního zákazníka a podporuje také poskytování kvalitních poprodejních služeb. Jako první zřejmě umožnila sjednávat po Internetu pojištění (jednalo se o bývalé zákonné pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla) Česká pojišťovna na počátku roku 1999. V témže roce také některé pojišťovny nabídly na Internetu cestovní pojištění. Pojistný trh se zatím měnil vlivem Internetu jen pomalu a nikdo si tehdy pravděpodobně nedokázal představit, jak důležitou roli v pojištění ještě v budoucnu bude Internet hrát.¹¹

V roce 2006 opět nastala význačná událost, která „zamávala“ s celým pojistným trhem. Ke změně došlo v organizaci dozorových orgánů. Státní dohled nad oblastí pojištnictví převzala od Ministerstva financí Česká národní banka. To s sebou přineslo detailnější a propracovanější systém výkaznictví s mnoha novými a vyššími nároky na poskytování údajů o činnosti a fungování pojišťovny.

Tento rok byl vzhledem k neuspokojivému růstu pojistného a opakovaným přírodním kalamitám pro české pojištnictví opět dost náročný. Lze tak soudit podle 13 miliard Kč vyplacených na pojistných plněních, což lze srovnat jen s rokem katastrofálních povodní v roce 2002.¹²

Stejně jako v předešlém roce i v roce 2007 klesá tempo růstů českého pojistného trhu. Tento trend se týká především neživotního pojištění. Důvodem tohoto vývoje může být snižování pojistného následkem působení komerčních tlaků, protože počet pojišťoven neustále roste. K poklesu pojistného dochází zejména u pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a havarijního pojištění. Pojistný sektor nebyl zatížen zvýšenými nároky na pojistné plnění z titulu extrémních klimatických vlivů. Růst podílu životního pojištění je způsoben

¹¹ LANGHAMMER, M. *Pojišťovny a Internet – dlouhá cesta k elektronickému obchodu. ČAP: pojistný obzor*, duben 2000, ročník 77, č. 4, s. 21 – 22.

¹² MRÁZ, V. *Úvodní slovo předsedy představenstva. KOOPERATIVA: výroční zpráva*, 2006, s. 5

především díky jeho daňovému zvýhodnění. Celkové předeepsané pojistné však mírně roste, proto nelze mluvit o stagnaci pojistného trhu.¹³

Nejvýznamnější a zároveň bohužel negativní událostí, která zasáhla český pojistný trh v roce 2008, je celosvětová finanční a na ni navazující hospodářská krize. V naší ekonomice se promítla až na konci roku 2008. Ještě ve třetím čtvrtletí roku 2008 se dotkla tato krize českého pojistného trhu minimálně, např. dočasným poklesem hodnoty akcií nebo přechodným snížením výnosů u investičního životního pojištění. Přesto výkonný ředitel ČAP Tomáš Síkora nedoporučuje klientům ukončit pojistné smlouvy, především v oblasti životního pojištění, předčasně. Propad kapitálového trhu a nastalé ztráty byly také příčinou meziročního poklesu jednorázových pojištění o více než 19 %.¹⁴ Výsledky pojišťoven byly prozatím, na rozdíl od bankovního sektoru, dobré. Pojišťovny byly schopny nahradit škodní plnění vyplývající z nastalých přírodních katastrof a kvalita aktiv byla, i přesto, že vývoj trhu klesal, uspokojivá.

V prvním pololetí roku 2008, v porovnání se stejným obdobím předchozího roku, došlo ke zvýšení tempa růstu o 7,7 %. Významnější podíl na tomto vývoji má zvýšená dynamika trhu životního pojištění (+10,5 %), trh neživotního pojištění stabilně roste o 6 %. Důvodem tohoto růstu je běžně placené pojistné, které vykazuje meziroční přírůstek o více než 8 % a jeho podíl na celkovém objemu životního pojištění je 72 %. Naopak jednorázové pojištění zaznamenalo meziroční růst jen 2 %. Tento rok tak opět potvrzuje příznivý trend vývoje pojistného trhu, který již třetím rokem pokračuje v pozitivním růstu téměř ve všech jeho parametrech.

3.2 Vývoj českého pojistného trhu dle ukazatelů úrovně pojistného trhu v období 2001 - 2008

Ukazatele úrovně pojistného trhu jsem definovala již v první kapitole mé diplomové práce a v druhé kapitole jsem popisovala jejich vývoj v období devadesátých let. Nyní bych

¹³ Síkora: *Pojistný trh má velký potenciál* [online]. 2007 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.sfinance.cz/zpravy/finance/114664-sikora-pojistny-trh-ma-velky-potencial/>>

¹⁴ ČAP: *pojistný trh je stále v černých číslech* [online]. 2008 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/tiskove-zpravy/statistiky-cap-pojistny-trh-v-cernych-cislech/>>

pomocí těchto ukazatelů chtěla naznačit vývoj pojistného trhu v letech 2001 – 2008. Především se zaměřím na mnou použitý poslední ukazatel, a to počet komerčních pojišťoven.

3.2.1 Předepsané pojistné

Tabulka 10 Tempo růstu předepsaného pojistného v letech 2001 – 2008

(meziroční index v %)

	02/01	03/02	04/03	05/04	06/05	07/06	08/07
ŽP	120,79	120,38	107,48	101,62	104,93	114,04	104,5
NŽP	106,67	116,94	106,04	105,12	103,14	104,41	105,2
Celkem	111,71	118,27	106,61	103,73	103,83	108,19	104,9

Zdroj: Výroční zprávy ČAP 2001 – 2008

Tempo růstu předepsaného pojistného na začátku sledovaného období rostlo. V roce 2001 vzrostlo o 10,4 %, v roce 2002 o 11,7 %, v roce 2003 o 18,3 %. V těchto 3 letech bylo tempo růstu předepsaného pojistného vyšší než růst HDP. V roce 2004 bylo tempo růstu předepsaného pojistného (6,3 %) nižší než tempo růstu HDP (7,5 %). Pokles tempa růstu pokračoval až do roku 2005, pak opět tempo růstu předepsaného pojistného rostlo. Podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném činil v roce 2004 39,3 % a neživotního pojištění 60,7 %. Trend nižší dynamiky růstu trhu, pod 10 %, od roku 2004 je způsoben především snížením růstu předepsaného pojistného u životního pojištění. Příčinou je zejména snížení technické úrokové míry, snížení výnosů z investic, zvýšená konkurence jiných finančních produktů či vyčerpání potenciálu růstu daného daňovými motivacemi. Změna trendu závisí kromě nových sektorových pobídek také na očekávaných vládních reformách v oblasti daňové, důchodové a zdravotní.¹⁵ Z tabulky je patrné, že nelze určit, zda má dynamika růstu celkového předepsaného pojistného rostoucí či klesající tendenci. Pouze v roce 2006 se oproti roku 2005 téměř nezměnila.

¹⁵ ČAP: výroční zpráva, 2006, s. 14

Tabulka 11 *Předepsané pojistné v letech 2000 a 2001*

Předepsané pojistné	1-6/2000 v mld. Kč	1-6/2001 v mld. Kč	nárůst v %
Celkem	39,414	43,502	10,4
Životní pojištění	10,998	14,492	31,8
Neživotní pojištění	28,416	29,01	2,1

Zdroj: Výroční zprávy ČAP

Tabulka 12 *Předepsané pojistné komerčních pojišťoven v ČR (v tis. Kč)*

	2001	2002	2003	2004
Životní poj.	28 218 966	34 160 586	41 123 386	44 200 964
Neživotní poj.	50 915 403	54 312 191	63 512 520	67 349 479
Celkem	79 197 369	88 472 777	104 635 906	111 550 443

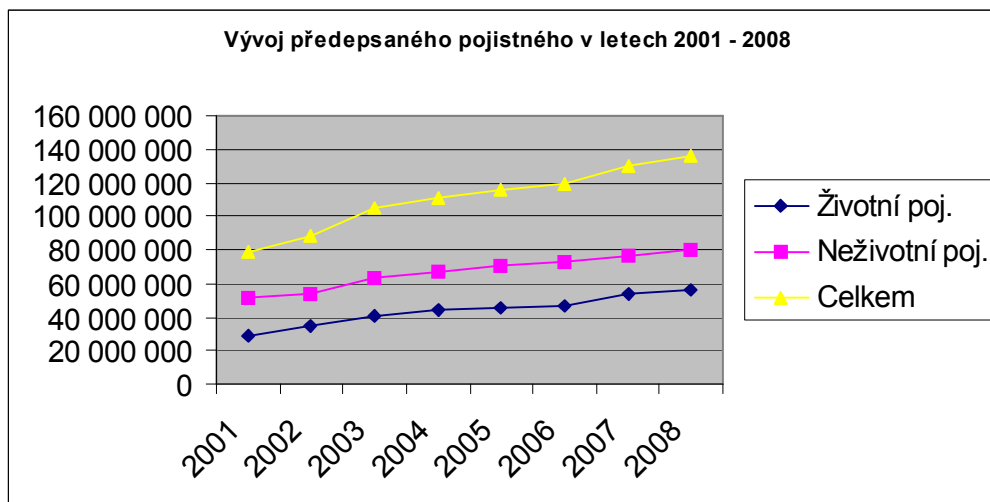
Zdroj: Výroční zprávy ČAP 2001 – 2004

Tabulka 13 *Předepsané pojistné komerčních pojišťoven v ČR (v tis. Kč)*

	2005	2006	2007	2008
Životní poj.	44 917 203	47 232 832	53 863 324	56 285 494
Neživotní poj.	70 794 542	73 178 791	76 331 711	80 288 854
Celkem	115 711 745	120 411 623	130 195 035	136 574 348

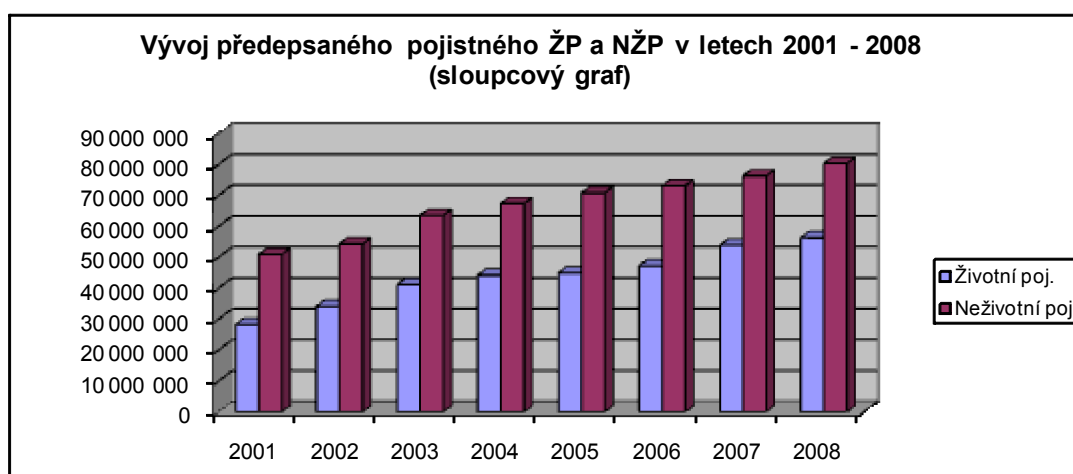
Zdroj: Výroční zprávy ČAP 2005 - 2008

Největší význam z odvětví neživotního pojištění má pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (tzv. povinné ručení) – tvoří až 30 % předepsaného pojistného k neživotnímu pojištění. V prvním čtvrtletí roku 2007 sice zaznamenalo toto pojištění pokles skoro o 3 %, ale již v pololetí roku 2007 došlo k nárůstu předepsaného pojistného o 1,63 %. Důvodem takového nárůstu byl dovoz ojetých vozidel díky růstu ekonomiky. Bohužel ne každý majitel takového vozu si u pojišťovny sjedná havarijní pojištění, čemuž svědčí i výrazné zpomalení nárůstu havarijního pojištění. Poměr finančních investic v neživotním pojištění k HDP se meziročně zvýšil z 2,1 % na 2,6 %.

Obrázek 4 Vývoj předepsaného pojistného v letech 2001 - 2008 (v tis. Kč)

Po celé období v letech 2001 – 2006 vykazuje předepsané pojistné plynulý růst. A to jak v životním, tak v neživotním pojištění. V letech 2001 – 2003 byl růst v obou odvětvích pojištění výraznější než v následujících letech, a to především v neživotním pojištění. V posledním sledovaném roce se o největší nárůst životního pojištění postaralo běžně placené pojistné, které zaznamenalo meziroční nárůst o 6,7 %. Neživotní pojištění vzrostlo o 3 %, což však nelze považovat za dostatečné. Pojistný trh tedy neustále roste, ale vzhledem k potenciálu ČR, nízkým tempem.¹⁶

Obrázek 5 Vývoj předepsaného pojistného ŽP a NŽP v letech 2001 – 2008 (v tis. Kč)

Zdroj: Výroční zprávy ČAP 2001 – 2008

¹⁶ MRÁZ, V. Úvodní slovo předsedy představenstva. KOOPERATIVA: výroční zpráva, 2006, s. 5

Poměr mezi předepsaným pojistným v životním pojištění a předepsaným pojištěním v neživotním pojištění má, i přes všechny růstové tendence životního pojištění v minulých letech, stále opačný poměr než jaký je ve vyspělých zemích Evropské unie. Boom v oblasti životního pojištění se však stále ještě očekává v souvislosti s důchodovou reformou, která je v ČR nevyhnutelná.

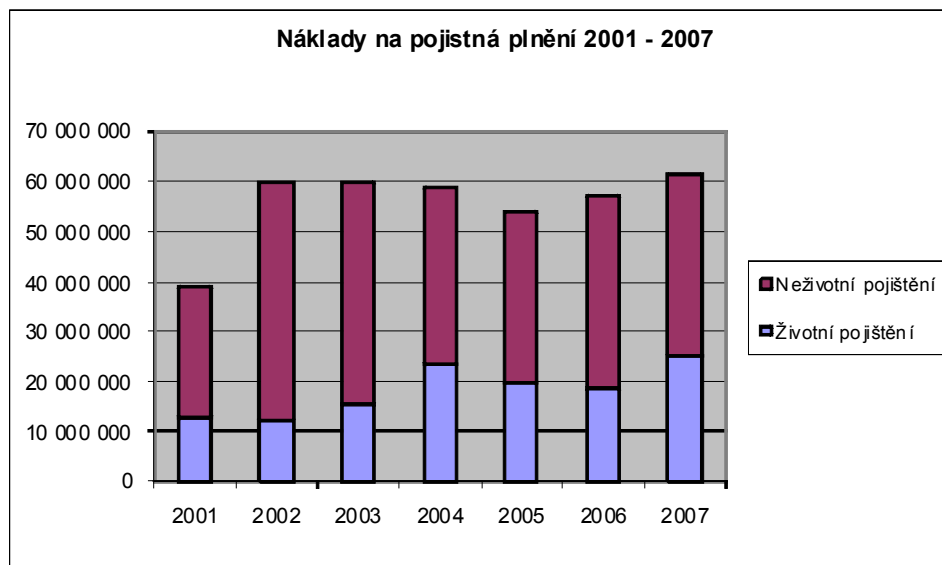
3.2.2 Náklady na pojistná plnění

Tabulka 14 Náklady na pojistná plnění v letech 2001 – 2007 (v mil. Kč)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Životní pojištění	12 532,9	12 416,5	15 346,7	23 442,8	19 730,3	18 837,0	25 195,9
Neživotní pojištění	26 715,2	47 679,4	44 741,0	35 368,4	34 273,6	38 377,7	36 336,0
<i>Celkem</i>	<i>39 248,1</i>	<i>60 095,9</i>	<i>60 087,7</i>	<i>58 811,2</i>	<i>54 003,9</i>	<i>57 214,7</i>	<i>61 531,9</i>

Zdroj: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dohled_pojistovny/souhrnne_udaje/pojistovnictvi_vyvoj_od_2001.html>

Pojistné plnění rostlo v roce 2001 dvakrát rychleji než předepsané pojistné. V absolutních hodnotách ale pojistné plnění dosahovalo pouze necelé poloviny (42,5 %) předepsaného pojistného. Nárůst vyplacených pojistných plnění v posledních letech je způsoben především zvyšujícím se počtem přírodních katastrof, které postihují Českou republiku čím dál častěji. K největším výkyvům v počtu vyplacených pojistných plnění došlo v letech 2002, 2006 a 2007. V roce 2002, stejně jako v roce 2006, zasáhly území České republiky rozsáhlé povodně a ve zvýšeném počtu vyplacených pojistných plnění se tato negativní událost projevila ještě v roce 2003. V roce 2007 „řádil“ na našem území orkán Kyrill. Rok 2004 byl oproti ostatním rokům z hlediska škod způsobených živelními událostmi mnohem příznivější. I když bylo území ČR zasaženo několika menšími vichřicemi, k významnému výkyvu v počtu škod nedošlo. I v roce 2005 počet vyplacených pojistných plnění nadále klesal. V I. polovině roku 2008 činily náklady na pojistná plnění už přes 33 mld. Kč., takže tento ukazatel i v tomto roce pokračoval v růstu.

Obrázek 6 Náklady na pojistná plnění 2001 – 2007 (poměr ŽP a NŽP)

V roce 2006 bylo vyřízeno o 1,4 % méně pojistných událostí než v roce 2005. Došlo sice k výraznému poklesu u pojistných událostí pojištění života a důchodu, současně však vzrostl počet plnění u pojistných událostí živelních, havárie a úrazu.¹⁷

3.2.3 Škodovost

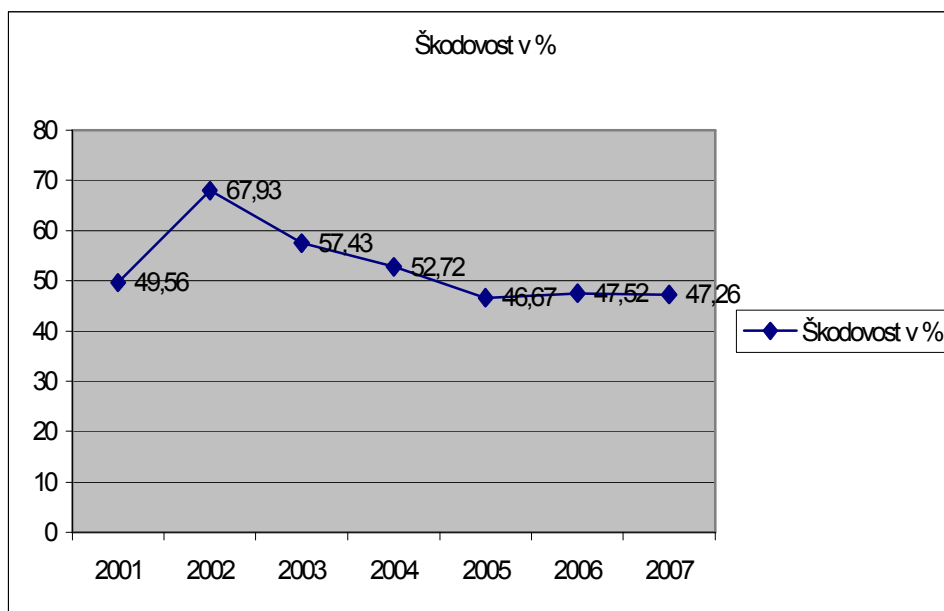
Škodovost by měla být menší než netto pojistné v procentech a rozhodně by neměla dosahovat 100 % předepsaného pojistného. V případě, že je škodovost vyšší než netto pojistné, jedná se o ekonomicky nevyrovnané pojištění.^[4]

Vývoj ukazatele škodovosti je velice podobný vývoji ukazatele vyplacená pojistná plnění. V roce 2002 dochází k jeho prudkému růstu, ale na rozdíl od předchozího ukazatele, škodovost již v roce 2003 prudce klesá a tento pokles trval až do roku 2005. Od roku 2006 škodovost opět stoupá a to z důvodu většího výskytu škod v zimě způsobených tíhou sněhu a ledu, další příčinou jsou jarní povodně a vichřice, které se, jak jsem již zmínila, v posledních letech na území ČR vyskytují stále častěji.

¹⁷ ČAP: výroční zpráva, 2006, s. 28

Tabulka 15 Škodovost v ČR dle výsledků komerčních pojišťoven (v %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Škodovost	49,56	67,93	57,43	52,72	46,67	47,52	47,26

Obrázek 7 Vývoj škodovosti v letech 2001 – 2007

3.2.4 Pojištěnost

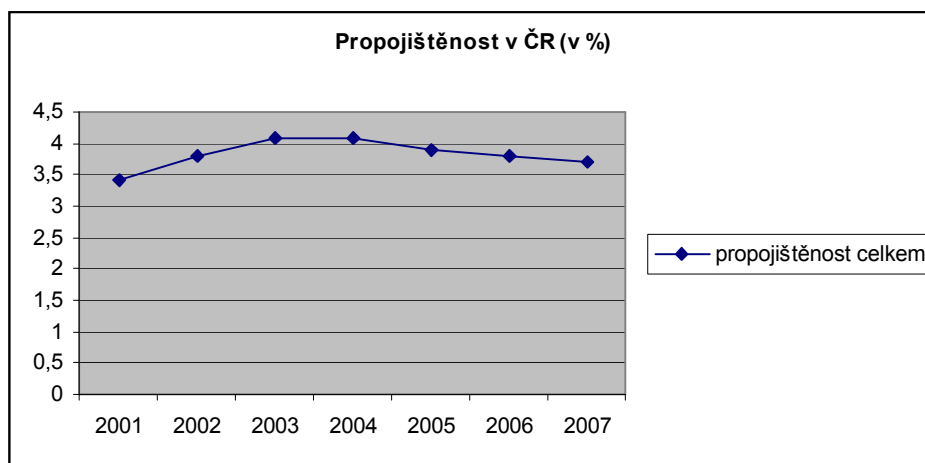
Celková pojištěnost dosáhla v roce 2004 úrovně 4,1 % stejně jako v roce 2003, což znamená, že od roku 1991 poprvé nedošlo k jejímu nárůstu. Celková pojištěnost v České republice byla stále značně nižší než průměr EU, který v roce 2004 v členských státech činil 8,5 %. V roce 2005 nabyla celková pojištěnost hodnoty 3,9 %. Došlo tedy poprvé od roku 1991 k jejímu snížení. V roce 2006 klesla celková pojištěnost na 3,8 %. Druhým rokem tedy pokračoval mírný pokles tohoto ukazatele. Jen pro srovnání opět uvedu hodnotu tohoto ukazatele v EU – dle údajů CEA činil podíl pojistného na HDP v pětadvaceti členských státech v roce 2006 v průměru 8,8 %.

Tabulka 16 Propojištěnost v ČR (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
POJIŠTĚNOST CELKEM	3,4	3,8	4,1	4,1	3,9	3,8	3,7
z toho:							
životní pojištění	1,2	1,4	1,6	1,6	1,5	1,5	-
neživotní pojištění	2,2	2,4	2,5	2,5	2,4	2,3	-

Zdroj: <Výroční zpráva ČAP 2006, Zpráva o dohledu nad finančním trhem 2007>

Z tabulky je zřejmé, že propojištěnost do roku 2003 rostla. V roce 2004 došlo k mírné stagnaci a od roku 2005 již tento ukazatel klesá. V roce 2007 stejně jako v roce předchozím došlo k poklesu hodnoty tohoto ukazatele o 0,1 procentního bodu na 3,7 %. Tento vývoj jsem zachytila v tabulce 16. Změna v míře propojištěnosti však nastala velická. Můžeme si to ukázat na příkladu povodní v roce 1997 a v roce 2002. Zatímco v roce 1997 zaplatily pojišťovny pouhých 15 % z celkových ekonomických škod, v roce 2002 to bylo už 50 %. Povodně z roku 1997 totiž dle různých výzkumů nebyly dostatečně motivujícím prvkem k uzavření nových pojistek.¹⁸

Obrázek 8 Celková propojištěnost v ČR (v %)

¹⁸ Tisková zpráva ČP. Pojišťovny svádí s přírodou urputný boj [online]. [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cy/ypravz/finance/69175>>

Propojištěnost v oblasti životního pojištění není v ČR stále ještě dostatečná a rozdíl mezi ČR a západní Evropou je velký (v EU mezi 5 až 10 %), ale u neživotního pojištění je trh se západní Evropou srovnatelný.

3.2.5 Počet komerčních pojišťoven

I v roce 2001 vznikaly a zanikaly další pojišťovny. Povolení Ministerstva financí bylo odebráno pojišťovně PATRIA, a.s. a České úrazové pojišťovně. Povolení naopak získaly AIG CZECH REPUBLIC, pojišťovna, a.s., ARAG – pojišťovna právní ochrany, a.s., KRAVAG – LOGISTIC Versicherung, Aktiengesellschaft – organizační složka a WINTERTHUR INTERNACIONAL INSURANCE COMPANY LIMITED, organizační složka. Pojišťovny pyšníci se členstvím v ČAP zabíraly podle předepsaného pojistného v tom samém roce více než 98 % pojistného trhu.

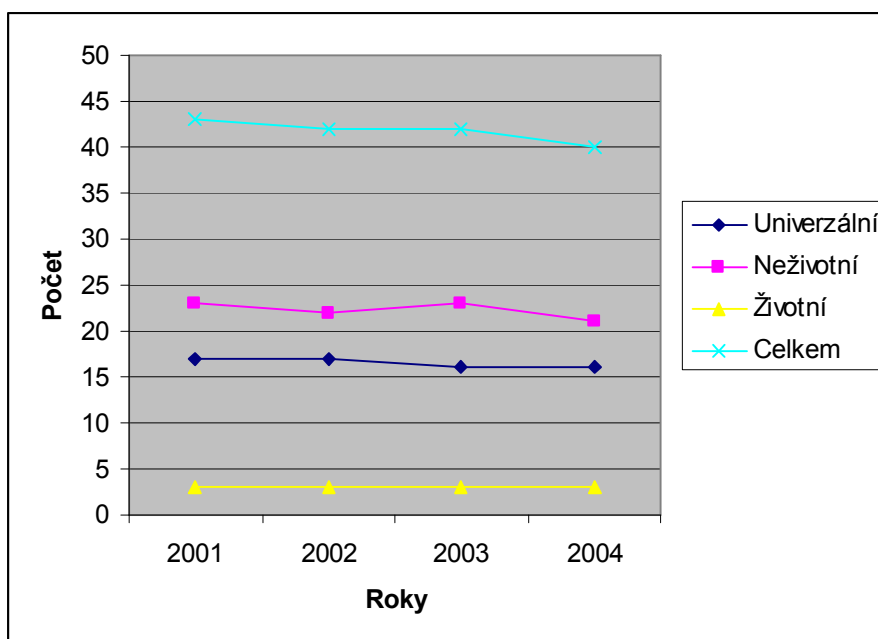
V roce 2003 se bohužel jedna z pojišťoven dostala do potíží. Byla jí Union pojišťovna, a.s., která byla součástí skupiny Union Group a soustředila se zejména na krytí průmyslových a podnikatelských rizik. Tato skupina měla na našem trhu problémy, a proslavila se krachem Union banky. I když v roce 2002 zaznamenala Union pojišťovna 96 % meziroční nárůst předepsaného pojistného na 237 mil. Kč, musela na ni být uvalena nucená správa pro případ ohrožení splnitelnosti jejích závazků vyplývajících z pojistných smluv. Důvodem k tomuto opatření byla ztráta ve výši 233 mil. Kč, kterou tato pojišťovna vytvořila svým neopatrným hospodařením v minulém roce. Část smluv (cca 20 tis.) byla převedena na pojišťovnu Kooperativa, a.s. a zbylých téměř 60 tis. smluv společnost ukončila. Nakonec tato pojišťovna ukončila v roce 2004 svou činnost.

Vývoj počtu pojišťoven podle druhu provozované činnosti od roku 2001 do roku 2004 jsem znázornila v následující tabulce. Z grafu, který na tabulku navazuje je jasně patrné, že ukazatel počtu pojišťoven figurujících na tuzemském pojistném trhu v tomto období vykazuje klesající tendenci, na rozdíl od předchozích let, kdy rostl. Dle mého názoru je tento pokles způsoben snižováním počtu tuzemských pojišťoven, který je rychlejší než růst počtu zahraničních pojišťoven.

Tabulka 17 Počet pojišťoven podle druhu provozované činnosti

	2001	2002	2003	2004
Univerzální	17	17	16	16
Neživotní	23	22	23	21
Životní	3	3	3	3
<i>Celkem</i>	43	42	42	40

Zdroj: <www.cap.cz>

Obrázek 9 Počet pojišťoven podle druhu provozované činnosti

V roce 2005 se počet pojišťoven ustálil na čísle 45. Z těchto 45 pojišťoven 23 provozovalo neživotní pojištění, 5 pojišťoven se soustředilo na životní pojištění a 17 pojišťoven se zabývalo oběma druhy pojištění. 33 pojišťoven bylo ryze tuzemských a 12 pojišťoven bylo pobočkami pojišťoven z členských států EU. Tento vývoj nám ukazuje, že český pojistný trh byl v tomto roce stabilní a nedocházelo k žádným větším výkyvům v počtu těchto finančních institucí. K 31. 12. 2005 projevilo zájem provozovat na území ČR pojišťovací činnost na základě svobody dočasně poskytovat služby celkem 328 pojišťoven a poboček pojišťoven ze zemí EU. Lze konstatovat, že pojišťovny upevnily v roce 2005 svoji ekonomickou sílu a soutěžily hlavně v oblasti kvality a rychlosti svých služeb, z čehož profitují především klienti.¹⁹

¹⁹ BARTONÍČEK, L. Úvodní slovo. ČAP: výroční zpráva, 2005, s. 2, 3

Vlivem zvýšení počtu pojišťoven v roce 2006 se nadále prohloubila konkurence na českém pojistném trhu. Z původních pětáctyřiceti pojišťoven provozujících svou činnost na území našeho státu ke dni 31. 12. 2005, jejich počet činil k 31. 12. 2006 čtyřicet devět. Ocenění Pojišťovna roku v soutěži MasterCard Banka roku 2006 získala již potřetí Česká pojišťovna, a. s. a zvítězila tak v osmi z deseti kategorií. Zabodovala zejména svým produktem DYNAMIK Plus. Tento produkt byl označen pojištěním nové generace, které provází pojištěného až do důchodu.²⁰

V roce 2007 tržní podíl České pojišťovny, a. s. na českém pojistném trhu stále klesá (5,5 % za první pololetí), nejvýraznějšího růstu podílu na trhu dosáhla Generali (v prvním čtvrtletí +13,6 %), následována pojišťovnou UNIQA (v prvním čtvrtletí +10,9 %). Allianz dosáhla v prvním čtvrtletí nejvyšší ztráty.²¹

Vývoj počtu pojišťoven na českém pojistném trhu v letech 2005 – 2007 jsem znázornila v následující tabulce. Z této tabulky je patrné, že počet pojišťoven v posledních letech pozvolna roste, zatímco do roku 2005 klesal, a pravděpodobně bude tento trend pokračovat i v dalších letech, protože mají zájem vstoupit na náš pojistný trh další pojišťovny z jiných členských států EU či EHP prostřednictvím založení pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby. Prozatím bylo v ČR založeno nejvíce poboček z Rakouska – celkem čtyři. Do počtu tuzemských pojišťoven není zahrnuta Česká kancelář pojistitelů. Oproti předešlému roku se zvýšil počet tuzemských pojišťoven o jeden subjekt. Povolení k provozování neživotního pojištění bylo v roce 2007 uděleno pojišťovně DIRECT Pojišťovna, a.s. Tato pojišťovna se specializuje zejména na pojistné produkty v oblasti povinného ručení a havarijního pojištění. Na základě svobody dočasně poskytovat služby působilo v ČR do roku 2007 478 subjektů, provozujících převážně neživotní pojištění. Tyto pojišťovny tak posilují konkurenční prostředí na českém pojistném trhu.

²⁰ *Pojišťovnou roku se již potřetí stala Česká pojišťovna* [online]. 2006 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/tiskove-zpravy/pojistovnou-roku-se-jiz-potreti-stala-ceska-pojistovna/>>

²¹ *Český trh neživotního pojištění: 1. pololetí 2007 - povinné ručení obrátilo trend* [online]. 2007 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/ekonomika/vyvoj-trhu/cesky-trh-nezivotniho-pojisteni-i-pololeti-2007-povinne-ruceni-obratilo-trend/>>

Tabulka 18 *Struktura trhu podle zaměření pojišťoven*

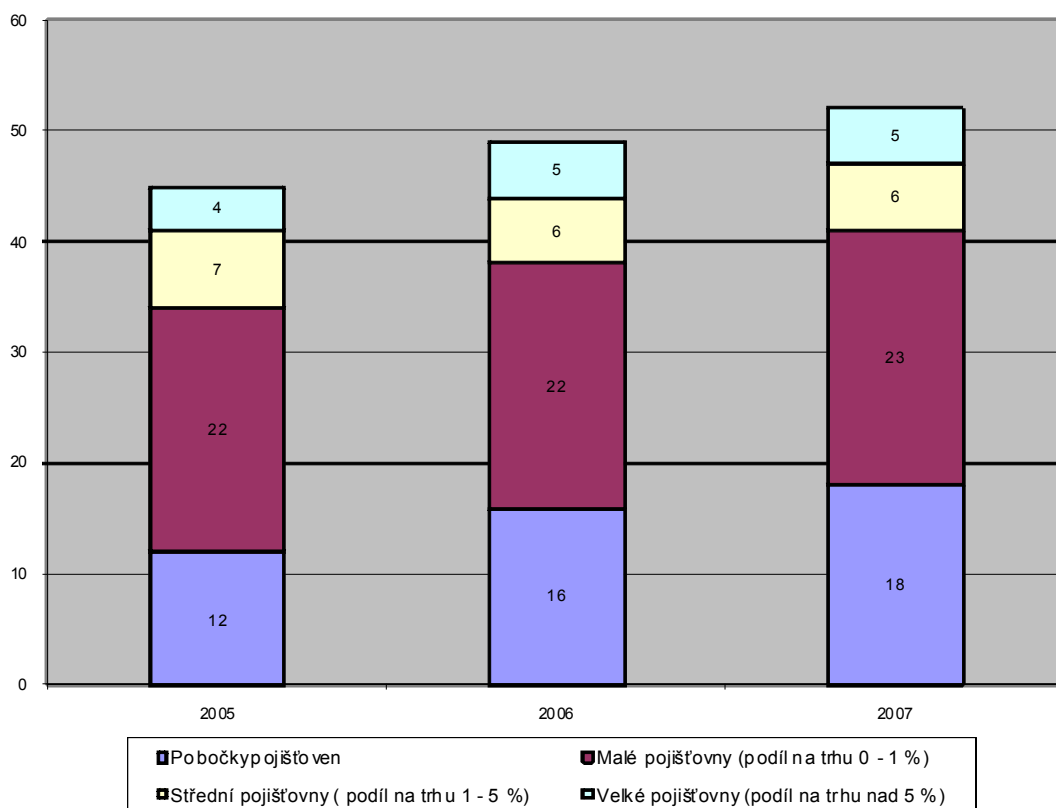
	2005	2006	2007
POČET TUZEMSKÝCH POJIŠŤOVEN	33	33	34
z toho:			
neživotní	15	15	16
životní	3	3	3
se smíšenou činností	15	15	15
POČET POBOČEK POJIŠŤOVEN Z EU A TŘETÍCH STÁTŮ	12	16	18
z toho:			
neživotní	8	11	13
životní	2	3	3
se smíšenou činností	2	2	2
POČET POJIŠŤOVEN CELKEM	45	49	52
z toho:			
neživotní	23	26	29
životní	5	6	6
se smíšenou činností	17	17	17

Zdroj: < http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2007_cz.pdf>

Dále můžeme pro další srovnání vývoje českého pojistného trhu v jednotlivých letech rozdělit subjekty pojistného trhu do čtyř skupin dle podílu předepsaného pojistného dané pojišťovny na celkovém předepsaném pojistném za celý pojistný trh. První skupinu tvoří pojišťovny, jejichž podíl na hrubém předepsaném pojistném celého trhu v ČR je 5 % a více, druhou skupinou jsou pojišťovny, které mají tržní podíl na předepsaném pojistném mezi 1 % a 5 %, do třetí skupiny patří pojišťovny s tržním podílem 1 % a méně. Do čtvrté skupiny řadíme pobočky zahraničních pojišťoven. Kolik pojišťoven patří do jednotlivých skupin od roku 2005 do roku 2007, je zachyceno v následujícím grafu.²²

²² Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem [online]. [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2007_cz.pdf>

Počet pojišťoven v jednotlivých skupinách

Obrázek 10 Počet pojišťoven v jednotlivých skupinách

Zdroj: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2007_cz.pdf>

V roce 2008 byla na českém pojistném trhu velká konkurence mezi pojišťovnami, což vedlo ke snižování pojistného. Všechny finanční instituce musí usilovat o přízeň svých stávajících i nových klientů. Aby si pojišťovny udržely „náklonnost“ svých klientů, musí průběžně vylepšovat kvalitu svých služeb a snažit se, aby jejich značka byla stále dost atraktivní.

Členové ČAP ještě ve třetím čtvrtletí roku 2008 vykazují stabilní růst, i přes to, že vrcholila finanční krize. V porovnání se stejným obdobím předešlého roku došlo ke zvýšení objemu celkového předepsaného pojistného o 6,2 % a přesáhlo tak hranici 100 mld. Kč.

V roce 2008 byla do obchodního rejstříku zapsána zdravotní pojišťovna AGEL, a.s. Tato pojišťovna vstoupila na český pojistný trh s ambicí nabídnout svým pojištěncům komplexní zdravotní péči včetně nadstandardních výhod v oblasti poskytování rehabilitační péče, bezplatné využívání nadstandardních pokojů, zajištění vstřícnější a profesionálnější komunikace apod. Tato pojišťovna byla v dubnu 2009 sloučena s Hutnickou zaměstnaneckou pojišťovnou. Právním nástupcem se stala právě Hutnická zaměstnanecká pojišťovna. Ke spojení těchto dvou institucí došlo z důvodu očekávaného propadu v příjmech pojistného z veřejného zdravotního pojištění a v důsledku probíhající finanční a hospodářské krize. Díky sloučení dosáhnou obě tyto pojišťovny velkých provozních úspor v oblasti obsluhy pojištěnců, distribuce dat (využití jednotného informačního systému), marketingu a dalších.²³

3.3 Shrnutí

V roce 2001 všechny ukazatele, kromě stagnace předepsaného pojistného u pojištění průmyslu a podnikatelů a poklesu u havarijního pojištění, jehož příčinu jsem zmínila již v prvním odstavci této kapitoly, ukazují, že se pojistný trh České republiky v roce 2001 vyvíjel uspokojivě.

V roce 2002 se český pojistný trh vyvíjel velice dynamicky a svou vysokou dynamiku růstu si zachoval i v roce 2003, přičemž se oproti předchozím letům sblížilo tempo růstu životního a neživotního pojištění, i když si životní pojištění i nadále zachovalo určitý předstih. Podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném vzrostl na 38,8 %.

²⁴ Došlo také k dalšímu zkvalitnění pojistné ochrany, a to jak inovacemi pojistných produktů, tak i rozšiřováním nabídky některých typů pojištění ze strany nových i stávajících pojistitelů.

Rok 2004 lze z hlediska vývoje celého pojistného trhu v České republice zařadit, stejně jako roky 2002 a 2003, mezi roky úspěšné. Tempo růstu ve srovnání s předchozími léty

²³ *Nový regionální lídr mezi zdravotními pojišťovnami* [online]. [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.agel.cz/obsah/aktuality/aktualita.aspx?articleID=1>>

²⁴ ČAP: *výroční zpráva*, 2003, s. 5 – 17.

však zpomalilo. Mezi hlavní důvody patří např. nárůst konkurence po přistoupení ČR k Evropské unii, pokles technické úrokové míry a výnosnosti investic, ale rovněž konkurence některých jiných finančních produktů a v neposlední řadě i vysoká srovnávací základna roku 2003. Zisk pojišťoven po zdanění však dosáhl téměř 11 mld. Kč a stal se tak nejvyšším od roku 1991.

Rok 2004 ukázal, že je třeba hledat nové cesty k rozvoji trhu, nové produkty, které by klienty více oslovily a vyhověly jejich přáním či potřebám. Tuzemské pojišťovny proto kladou stále větší důraz na zvyšování úrovně klientského servisu, který nabývá u zákazníků na důležitosti a stává se jedním z hlavních kritérií při rozhodování o výběru pojišťovny.

Počet vyřízených pojistných událostí v roce 2004 byl o 12,1 % vyšší než v roce předchozím. Tento nárůst způsobil počet vyřízených pojistných událostí u životního pojištění (nárůst o 25,1 %) a u důchodových pojištění (nárůst o 147,2 %).²⁵

Výsledky pojišťoven v roce 2005 byly celkově uspokojivé. Na jedné straně sice pokleslo tempo růstu předepsaného pojistného, ale na druhé straně bylo dosaženo poměrně vysokého hospodářského výsledku po zdanění. Vzrostla konkurence, v určité míře i v souvislosti s členstvím ČR v EU. Českou republiku v roce 2005 nepostihly žádné větší přírodní katastrofy či hromadné pojistné události.

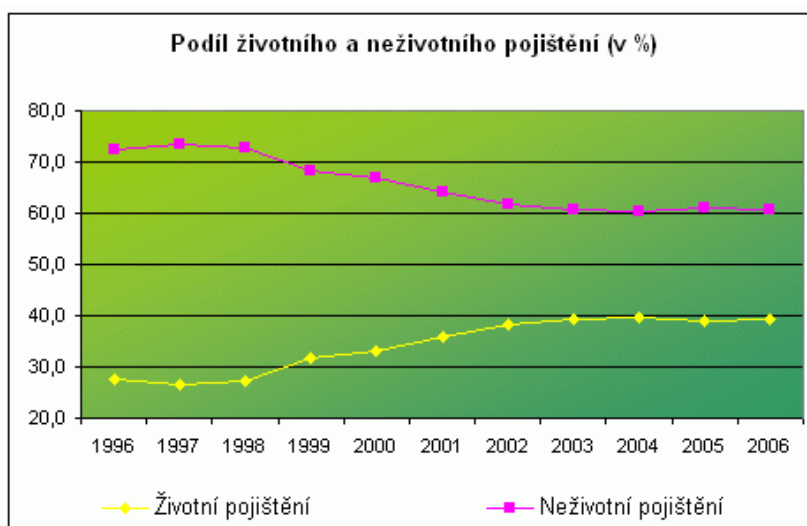
Bohužel ani v roce 2006 nedošlo k přiblížení České republiky průměrné úrovni EU, neboť základní srovnávané ukazatele, jako je podíl pojistného na hrubém domácím produktu či podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném v ČR, se oproti předchozímu roku v zásadě nezměnily. Neživotní pojištění si v podílu na celkovém předepsaném pojistném stále zachovává výrazný náskok před životním.

V roce 2007 se, i přes vynikající výsledky v prvním čtvrtletí, bohužel pojistný trh nevyvíjel příliš optimisticky a v reálných hodnotách pokračuje v sestupném trendu minulých let. Pojištěnost obyvatel v ČR ve srovnání s vyspělými státy je stále nízká. Ovšem počet

²⁵ BARTONÍČEK, L. Úvodní slovo. ČAP: *výroční zpráva*, 2004, s. 2, 3

pojišťovacích zprostředkovatelů i v roce 2007 výrazně vzrostl a ukazatel počtu pojistitelů na tuzemském pojistném trhu také vykazuje rostoucí tendenci.

I podíl životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném se rok od roku zvyšoval. Následující graf znázorňuje vývoj podílu životního a neživotního pojištění na celkovém předepsaném pojistném v období 1996 - 2006. V hodnotě tohoto podílu se snažíme marně od vstupu do EU přiblížit poměru ostatních členských států EU, který je 60 : 40 ve prospěch životního pojištění. Dle mého názoru je to dáno tím, že důchodová politika státu neukládá povinnost částečně se komerčním pojištěním připravit na penzijní věk. Impulsem pro přiblížení se poměru aplikovanému u ostatních členských států EU by měla být diskutovaná důchodová reforma.

Obrázek 11 Podíl ŽP a NŽP na celkovém předepsaném pojistném

Zdroj: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/97310-pojistny-trh-ztraci-na-dynamice/>>

Na závěr této kapitoly lze tedy říci, že se v letech 2001 – 2008 vyvíjel pojistný trh, co se počtu pojišťoven týče, pozitivně. Na základě povolení Ministerstva financí (od roku 2006 ČNB) vzniklo na našem trhu mnoho zahraničních pojišťoven, které dle mého názoru správně odhadly, že má český pojistný trh velký potenciál a jeho kapacity (zejména v oblasti pojistných produktů) ještě nejsou zcela využity. Na počátku popsaného období počet pojišťoven na tuzemském trhu klesal, avšak tento trend byl „zlomen“ po vstupu ČR do EU v roce 2004 a od tohoto roku opět počet pojišťoven na našem trhu stoupá.

4 Vývoj českého pojistného trhu v roce 2009

4.1 Vývoj pojistného trhu v prvních měsících roku 2009

Na počátku roku 2009 potvrdily výsledky předběžných analýz ČAP, že se ekonomická krize prozatím na českém pojistném trhu příliš neprojevila. Celkové předepsané pojistné vzrostlo meziročně o 4,4 %, přičemž v loňském roce byl tento ukazatel růstu o 1,4 procentního bodu vyšší (2008/2007: 5,8 %). Tento nárůst opět způsobila vyšší dynamika růstu v oblasti životního pojištění. Objem předepsaného pojistného u životního pojištění vzrostl meziročně o 6,6 % (2008/2007: 6,7 %), zatímco tempo růstu neživotního pojištění se zpomalilo z 5,4 % na 3,1 %. A právě pokles rychlosti růstu neživotního pojištění byl příčinou snížení dynamiky růstu celkového předepsaného pojistného oproti roku předcházejícímu.

Tento vývoj v oblasti neživotního pojištění byl způsoben především snížením zájmu o produkty pojištění majetku podnikatelů. Jedním z důvodů poklesu tohoto segmentu jsou hůře dostupné finanční prostředky pro firmy, které doposud využívaly úvěry pro rozvoj svých aktivit. Došlo tedy k omezování objemu produkce firem, propouštění zaměstnanců, krácení pracovní doby či k odchodu některých firem z odvětví. Úsporná opatření firem vedou k redukci v oblasti zaměstnaneckých výhod a tedy i v oblasti skupinové formy životního pojištění.

Další příčinou poklesu poptávky je snížení nákupu nových i ojetých vozidel. Klienti tedy nemají potřebu si sjednávat pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (tzv. povinné ručení) či havarijní pojištění.

Jedním z důsledků finanční krize je pokles investiční výstavby z důvodu obtížného financování nových projektů, protože banky nemají důvěru v kolísající nemovitostní trh. Tento faktor je doplněn o klesající zájem o koupi nových domů a bytů, který je zapříčiněn poklesem kupní síly obyvatel. Výsledkem působení těchto faktorů na pojistný trh je snížení objemu pojištění staveb, domácností a pojistek k hypotékám.

I přesto, že je zatím stále na českém pojistném trhu dominantní nepřímý prodej pojistných produktů, tj. využívání služeb pojišťovacích zprostředkovatelů, myslím si, že v budoucnu se budou pojišťovny snažit podporovat a vylepšovat sjednávání pojištění přes Internet. Prodej cestovního pojištění, povinného ručení, havarijního pojištění a dalších pojistek prostřednictvím Internetu totiž roste v České republice každoročně o desítky procent a nárůst zájmu klientů o koupi pojištění prostřednictvím elektronických distribučních kanálů lze pozorovat již dlouhodobě. Česká pojišťovna rozšířila v roce 2008 nabídku svých produktů na prozatím konečných osm produktů. Nejvyšší dynamiku růstu internetového pojištění zaznamenala Kooperativa pojišťovna, a. s., u níž činil meziroční nárůst 45 %. Nespornou výhodou využívání těchto moderních distribučních kanálů pojišťovnami je jejich nízká nákladovost. Díky redukci nákladů pak může pojišťovna nastavit klientům nižší sazby pojistného. Nejvíce využívají lidé Internet ke sjednávání krátkodobých smluv, např. pojištění na cesty. Dle mého názoru budou klienti v budoucnu brát možnost sjednávání si pojištění přes Internet jako samozřejmost a zavedení tohoto způsobu distribuce českými pojišťovnami bude předpokladem dalšího růstu nebo přežití pojišťovny.

Dalším distribučním kanálem pojištění, který je v poslední době hojně využíván, je telefon. DIRECT pojišťovna působí na českém pojistném trhu od roku 2007 a je členem ČAP. DIRECT pojišťovna je jedinou pojišťovnou v ČR, která nabízí pojistné produkty jen prostřednictvím telefonní linky a Internetu. Na počátku svého působení nabízela pojišťovna DIRECT pouze pojištění automobilů. Postupně svou nabídku rozšiřovala a od roku 2009 začala nabízet i pojištění domácnosti a nemovitostí. Největší výhodou sjednávání si pojištění touto cestou je jistě profesionální přístup operátorky a jeho dostupnost. Mezi nevýhody patří vyšší cena produktu.

„Více než dvě třetiny trhu v tomto období zauímají pojišťovny ze skupiny Generali/PPF (34,7 %) a Vienna Insurance Group (32,5 %). Výrazné přírůstky celkového předepsaného pojistného v absolutním i relativním vyjádření vykázaly zejména Allianz pojišťovna, Česká podnikatelská pojišťovna a Komerční pojišťovna.“²⁶

²⁶ *Český pojistný trh si zatím vede dobře* [online]. [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/ekonomika/vysledky-pojistoven/cesky-pojistny-trh-si-zatim-vede-dobre/>>

4.2 Predikce budoucího vývoje

Odhadování budoucího vývoje českého pojistného trhu je v současné době velice složité, protože není možné se opřít o spolehlivá data. Jak bylo řečeno již v první kapitole, pojistný trh není od okolního světa izolován, ale naopak na jeho vývoj působí různé vnější vlivy. Nyní je pojistný trh nejvíce ovlivněn finanční krizí, jejíž efekty se promítají do životní úrovně obyvatelstva a jeho ochoty investovat.

Pojišťovny budou nuceny se přizpůsobit dopadům finanční krize, a to především stoupající nezaměstnanosti, která způsobuje horší platební schopnost obyvatel. V návaznosti na tento ekonomický vývoj bude pravděpodobně klesat poptávka po některých pojistných produktech a lidé nebudou schopni dostát svým závazkům vyplývajícím z pojistných smluv. Potřeby lidí se budou měnit a pojišťovny k nim budou muset přistupovat diferencovaně a počítat s omezeným potenciálem a vyšší „stornovostí“. Určitým zmírněním negativních dopadů stávající hospodářské krize by mohly představovat vedlejší efekty podpůrných ekonomických opáření. Příkladem může být růstový potenciál v oblasti pojištění odpovědnosti z provozu vozidla v souvislosti s plánovaným zavedením „šrotového“ a připravovaným rozšířením možností odpočtu DPH při nákupu vozidla.

Na druhou stranu může být probíhající recese impulsem pro vznik nových pojistných produktů, protože lidé budou mít po negativní zkušenosti vyplývající ze současné finanční krize, zájem zajistit se pro případ nezaměstnanosti nebo jiného výpadku jejich dosavadních výdělků. V neprospěch pojištění nezaměstnanosti v současné době svědčí fakt, že sjednání tohoto pojištění je podmíněno pojištěním dalších rizik – smrti, invalidity a pracovní neschopnosti a podmínky výplaty pojistného plnění jsou velmi přísné. Dále pravděpodobně vzroste poptávka po dosud méně využívaných pojistných produktech, jako je např. pojištění úvěru a pojištění pohledávek či pojištění odpovědnosti manažerů. V důsledku nárůstu nezaměstnanosti a ekonomických potíží je však potřeba počítat a do odpovídajících kalkulací zahrnout zvyšující se počet pojistných událostí a tedy i růst hodnot ukazatele škodovosti. Pojištění pohledávek by mělo být dle mého názoru jednou z priorit v rámci podniku, a to z důvodu prevence vzniku nedobytných pohledávek. V době ekonomického růstu si totiž majitelé firem neuvědomují, že je cena tohoto druhu pojištění, ve srovnání

s tím, jak velké ztráty mohou být eliminovány, přiměřená. Například za ochranu svých prodejů na faktury ve výši 50 mil. Kč zaplatí firma „pouhých“ 250 tis. Kč na pojistném.

Co se týče investování pojišťoven lze předpokládat, že v souvislosti s finanční krizí se budou pojišťovny (z důvodu regulace) v nejbližší době přiklánět ke konzervativnějšímu investování v rámci životního a důchodového pojištění. Nejméně rizikové jsou investice do státních dluhopisů, které však přinášejí nižší výnos.

O snaze pojišťoven, co nejvíce vyhovět přáním a potřebám klienta svědčí fakt, že už i na českém pojistném trhu jsou poskytovány takové pojistné produkty, jako je například pojištění nákladů na veterinární léčbu. V dnešní době je totiž domácí „mazlíček“ považován za člena rodiny a náklady na jeho léčbu, v případě, že onemocní, jsou značně vysoké. Toto pojištění pak kryje náklady za veterinární výkony, nutnou hospitalizaci, použitý materiál a předepsaná léčiva. Avšak pokud pojištěný pes způsobí škodu na majetku či na zdraví druhé osoby, nese za to zodpovědnost majitel psa a měl by proto mít sjednáno pojištění odpovědnosti za škodu. Pojištění psa si lze sjednat u České pojišťovny a u České podnikatelské pojišťovny.

Z minulých analýz a porovnání se zahraničím vyplynulo, že český pojistný trh má z dlouhodobého hlediska prostor pro další růst zejména předepsaného pojistného a finančního umístění (v poměru k HDP) v životním i v neživotním pojištění. Poměr finančních investic v neživotním pojištění k HDP se meziročně zvýšil z 2,1 % na 2,6 %. Vzhledem k faktorům rostoucí volatility klimatických změn lze očekávat průběžné přehodnocování smluv neživotního pojištění či způsobu kalkulací pojistného a růst pojistného podle aktualizovaných pojistných schémat. Pojišťovny vytvářejí větší technické rezervy v životním pojištění. Z hlediska nákladů na pojistná plnění se zvyšuje pojistné plnění v životním pojištění.

Lze také předpokládat, že pojištěnost se bude zvyšovat s tím, jak budou lidé v Česku bohatnout. Příkladem může být trh s automobily. V případě staré „škodovky“ se obvykle setkáme pouze s povinným ručením, naopak majitelé luxusních aut si sjednávají i havarijní

pojištění. S bohatnutím populace roste význam majetkových pojištění, protože lidé si začínou více chránit svůj rostoucí majetek.

Většina odborníků je toho názoru, že v nejbližších deseti letech se ČR průměru EU nepřiblíží (např. v podílu ŽP a NŽP na celkovém předepsaném pojistném, ve výši průměrného ročního pojistného na občana, které činí v ČR přibližně čtvrtinu průměru EU). V západní Evropě má pojištění dlouhou tradici a lidé rozumí tomu, k čemu pojištění opravdu slouží. U nás je pojištění převážně vnímáno pouze jako „takové lepší spoření“ a lidé tak neví, proč investovat do ochrany své budoucnosti. Posílení pojištění v ČR by pomohlo především intenzivní vysvětlování přínosů různých druhů pojištění, zvyšování kvality a dostupnosti pojistných služeb a zdravotní reforma, která by otevřela trh se zdravotním pojištěním.

Závěr

Cílem mé diplomové práce byla analýza českého pojistného trhu z pohledu vývojových trendů ve struktuře pojistitelů na českém pojistném trhu a ověření hypotézy, zda se pojistný trh z hlediska pojistitele na území dnešní ČR vyvíjel kontinuálně bez výrazných propadů či růstu.

Nejprve jsem ve své diplomové práci nadefinovala základní pojmy z oblasti pojistného trhu. Soustředila jsem se především na vysvětlení pojmu pojistitel, jeho charakteristických prvků a dle různých hledisek jsem pojišťovny rozčlenila na několik typů a opět jsem zmínila jejich základní prvky. Z hlediska pojistitele má v první kapitole největší význam seznámení se s činností České asociace pojišťoven, jež je institucí, která tuzemské pojišťovny sdružuje. Podíl pojišťoven tvořících ČAP na předepsaném pojistném je v posledních dvou sledovaných obdobích přes 90 %.

Jak vyplývá ze shora uvedených dat, má na vznik a zánik pojišťoven na pojistném trhu z pohledu historie zásadní vliv celá řada faktorů. V případě českého pojistného trhu pak můžeme označit za rozhodující vliv politických událostí v průběhu 20. století. Nejzásadnější pak byly události v letech 1945 - 1948, které přímo vedly de facto ke zrušení tuzemského pojistného trhu jako takového. V důsledku politických zásahů došlo k zestátnění a nucenému sloučení všech pojistitelů do jediného, později dvou, pojišťovacích ústavů, což vyloučilo jakoukoliv klasickou tržní soutěž, která ostatně nebyla danému politicko-ekonomickému uspořádání vlastní. Tyto ústavy byly plně kontrolovány státem a tvořily jedno z koleček „drhnoucího“ soukolí centrálně plánované ekonomiky. V tomto období se pojistný trh ani z hlediska produktů žádným zásadním způsobem nevyvíjel, když neexistovaly impulsy pro jeho změnu a tudíž i rozvoj.

Tato situace se změnila po „Sametové revoluci“, kdy došlo k návratu k tržnímu způsobu hospodářství a k následnému uvolnění podmínek pro příliv zahraničních investic na náš pojišťovací trh. V tomto období vznikaly překotně nové pojišťovací ústavy (provozovaly především neživotní druhy pojištění) a došlo tedy k rozvoji soutěže na pojistném trhu dle

ekonomických zákonů poptávky a nabídky. Zdravá konkurence pak vyústila v přirozenou selekci, v jejímž důsledku došlo k zániku nekonkurenceschopných pojišťoven.

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji počtu a struktury pojišťovacích ústavů byl jistě vstup ČR do Evropské unie. Do doby začlenění ČR do EU počet pojistných ústavů provozujících pojišťovnictví v ČR klesal. K vysokému nárůstu počtu pojišťoven došlo právě až po roce 2004 zejména z důvodu zájmu pojišťoven z ostatních členských zemí EU vstoupit na český pojistný trh, ať už na základě svobody dočasně poskytovat služby či zakládáním poboček na území ČR.

V současnosti je vznik a zánik pojišťoven ovlivněn hospodářskou krizí. Hospodářské faktory narušovaly již v období první republiky kontinuální vývoj tuzemského pojistného trhu. Vliv všeobecné hospodářské situace na pojistný trh je patrný i v období dnešní krize, která se projevuje změnou skladby pojistných produktů (roste význam pojištění pohledávek, pojištění úvěru, pojištění zaměstnanosti a další), změnou rizik spojených s podnikáním na pojistném trhu a změnou metodologie vyhodnocování pojistných rizik a růstem významu zajištění.

Jednou z reakcí na současnou hospodářskou krizi je znovuotevření diskuze o posílení role státu ve finančním sektoru, tudíž nárůst státní regulace na pojistném trhu. Příkladem mohou být nastolená, státem prováděná opatření v USA. Stát sice pravděpodobně zmírní dopady probíhající krize a urychlí „uzdravení“ trhu, avšak není jisté, zda by se tímto jednáním měl inspirovat i okolní svět. Nárůst regulace by totiž mohl vést k omezení soutěže na trhu, a jak bylo již v průběhu historického vývoje potvrzeno (český pojistný trh 1945 – 1989), podobné zásahy mohou vést k utlumení či dokonce destrukci pojistného trhu. Zároveň státní subvence implikují zvýhodňování dotovaných subjektů oproti nedotovaným a vytvářejí podmínky pro přežití „ekonomicky nezdravých“ pojistitelů.

Je třeba si uvědomit, že hospodářská krize je i příležitostí pro připravené subjekty expandovat na trhu na úkor ekonomicky slabších a méně stabilních pojišťoven, tudíž může být výsledným efektem i konsolidace pojistného trhu prostřednictvím fúzí a akvizic - viz fúze Hutnické zaměstnanecké pojišťovny a AGEL, a.s. v roce 2009.

Postupující globalizace a integrační procesy na evropské úrovni propojily český pojišťovací trh s pojišťovacím trhem evropským a světovým. O tomto svědčí i velký počet zahraničních subjektů poskytujících pojišťovací služby na území České republiky. V souvislosti s přistoupením ČR do Evropské unie došlo k legislativním změnám dále otevírajícím pojistný trh a umožňujícím českým pojišťovněm podnikat za příznivějších podmínek v ostatních členských státech EU. Nepříznivým dopadem těchto procesů je pak větší náchylnost českého pojistného trhu (tedy pojišťoven) k nepříznivým ekonomickým vlivům působícím v globální ekonomice. Učebnicovým příkladem takových vlivů pak může být současná hospodářská krize mající počátek v USA. Na rozdíl od bankovního sektoru, který je závislý především na financování z krátkodobých vkladů a krátkodobých úvěrů, pojišťovny jsou financovány dopředu na základě pojistného a většina pojistných smluv zavazuje klienta v rámci dlouhodobého časového horizontu. Od pojistné smlouvy nelze ve většině případů odstoupit na požádání (je možné u některých typů životních pojistek) a na předčasně ukončené smlouvy jsou uvalovány sankce. Takže tradiční pojišťovny bývají méně náchylné k vnějším vlivům.

Nelze v hodnocení vývoje podceňovat ani vliv ekologických faktorů. V několika posledních letech zasáhlo český pojistný trh mnoho negativní události především ve formě přírodních katastrof (např. povodně 1997 a 2002), které mohou být přímo či nepřímo přičitatelné globálním klimatickým změnám souvisejícím například s často diskutovaným skleníkovým efektem. Dopady těchto faktorů pak byly nepřímo osudné pro pojišťovnu Morava a vedly ke ztrátě licence této pojišťovny. Pojišťovna Morava působila na tuzemském trhu od roku 1993. Její krach nastal po katastrofálních povodních na Moravě v roce 1997, kdy nebyla schopna uhradit své závazky a vykazovala ztrátu ve výši téměř půl miliardy korun. Na počátku roku 1999 vstoupila do konkurzu a konkurzní řízení bylo ukončeno až v roce 2007. Pojistný kmen pojišťovny Morava převzala Pojišťovna Universal a tento nekvalitní pojistný kmen byl pravděpodobně jednou z příčin, proč se Pojišťovna Universal dostala v roce 2001 do nucené správy.²⁷

²⁷ *Proč je Universal v nucené správě?* [online]. [cit. 2009-05-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/win/zpravy/finance/18373-proc-je-universal-v-nucene-sprave/?MailcenDivLogin=1>>

Prozatím nelze s přesností určit, jakým směrem se bude pojistný trh vyvíjet, je třeba vyčkat, až tato krize odezní, což dle většiny pojistných analytiků nebude do konce roku. I představitelé našich nejvýznamnějších pojišťoven se shodují, že se ještě projeví případné druhotné dopady na společnosti, které nebyly zasažené v „prvním kole“ a poté se začne situace vyrovnávat. Pravděpodobně to ovlivní i poptávku klientů a ti se budou vracet ke klasickým produktům životního pojištění a k produktům s určitou formou garance vkladu. Lze předpokládat, že budou v dalších letech více využity schopnosti a možnosti pojišťoven co se týče soukromého zdravotního pojištění, a že posun nastane i v prevenci a likvidaci následků povodní a jiných přírodních událostí.

Avšak přesto, že tuzemský trh byl v průběhu svého vývoje zasažen mnoha negativními vnějšími i vnitřními vlivy, dostaly se služby českých pojišťoven, dle mého názoru, během uplynulých let na vysokou úroveň a většina pojišťoven v době moderních technologií a neustálého technického pokroku využívá i moderních distribučních kanálů k podpoře prodeje a zpřehlednění nabídky pojistných produktů. V současnosti převažují na českém pojistném trhu pojišťovny univerzální a pojišťovny poskytující neživotní pojištění. Životní pojišťovny jsou sice zatím v menšině, ale jejich počet neustále roste.

Závěrem mohu tedy s ohledem na výše popsané skutečnosti uzavřít, že se mnou na začátku vytyčená hypotéza nepotvrdila. Vývoj českého pojišťovacího trhu neprobíhal kontinuálně, nýbrž byl plný zvrátů a prudkých výkyvů se zásadním dopadem na postavení jednotlivých pojistitelů. Postavení pojistitelů se měnilo v návaznosti na měnící se politické, ekonomické, legislativní, sociologické a další shora zmíněné faktory. V letech 1945 – 1989 pak nelze na území České republiky vůbec hovořit o existenci pojišťovacího trhu s jeho typickými znaky v podobě svobodné soutěže jednotlivých pojistitelů. Pojistitelé jsou v jisté míře pouze jakousi „hříčkou“ v rukou faktorů determinujících vývoj pojišťovacího trhu, na něž mají jen malý vliv, a které lze v důsledku jejich neustálého prolínání jen obtížně předvídat. Teprve budoucí vývoj pak ukáže, které ze subjektů mají potenciál přizpůsobit se měnícím podmínkám a kteří pojistitelé budou případně nuceni svou činnost ukončit.

Seznam použité literatury

Citace

- [¹] BLAND, D. Pojištění: principy a praxe. 1. vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1997.
- [²] ČEJKOVÁ, V. Pojistný trh. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s r. o., 2002. ISBN 80-247-0137-5.
- [³] DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 1. vyd. Praha: Ekopress, s. r. o., 2003. ISBN 80-86119-67-X.
- [⁴] KOLEKTIV AUTORŮ Vybrané kapitoly z pojišťovnictví. 2. vyd. Praha: ČAP, 1999.
- [⁵] MARVAN, M., CHALOUPECKÝ, J. Dějiny pojišťovnictví v Československu – 2. díl (1918-1945). 1. vyd. Bratislava: ALFA KONTI spol. s r. o., Česká pojišťovna, a. s., 1993. ISBN 80-88739-01-2.
- [⁶] Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- [⁷] ČAP: pojistný trh je stále v černých číslech [online]. 2008 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/tiskove-zpravy/statistiky-cap-pojistny-trh-v-cernych-cislech/>>
- [⁸] Český pojistný trh si zatím vede dobře [online]. [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/ekonomika/vysledky-pojistoven/cesky-pojistny-trh-si-zatim-vede-dobre/>>
- [⁹] Český trh neživotního pojištění: 1. pololetí 2007 - povinné ručení obrátilo trend [online]. 2007 [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/ekonomika/vyvoj-trhu/cesky-trh-nezivotniho-pojisteni-i-pololeti-2007-povinne-ruceni-obratilo-trend/>>
- [¹⁰] Dohled v pojišťovnictví [online]. [cit. 2009-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dohled_pojistovny/>
- [¹¹] Jak se daří pojišťovnám [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/jak-se-dari-pojistovnam/>>
- [¹²] Nový regionální lídr mezi zdravotními pojišťovnami [online]. [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.agel.cz/obsah/aktuality/aktualita.aspx?articleID=1>>
- [¹³] O nás [online]. [cit. 2009-05-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.cap.cz/ZobrazFolder.aspx?folder=Lists%2fMenu+Verejneho+webu%2fO+n%C3%A1s>>
- [¹⁴] Pojišťovnou roku se již potřetí stala Česká pojišťovna [online]. 2006 [cit. 2009-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/tiskove-zpravy/pojistovnou-roku-se-jiz-potreti-stala-ceska-pojistovna/>>

- [15] *Proč je Universal v nucené správě?* [online]. [cit. 2009-05-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/win/zpravy/finance/18373-proc-je-universal-v-nucene-sprave/?MailcenDivLogin=1>>
- [16] *Síkora: Pojistný trh má velký potenciál* [online]. 2007 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.sfinance.cz/zpravy/finance/114664-sikora-pojistny-trh-ma-velky-potencial/>>
- [17] *Tisková zpráva ČP. Pojišťovny svádí s přírodou urputný boj* [online]. [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cy/ypravz/finance/69175>>
- [18] *VIG RE zajišťovna, a.s. první zajišťovnou licencovanou v ČR* [online]. [cit. 2009-05-14]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2008/080815_zajistovna_vig_re.html>
- [19] *Výroční zprávy ČAP 2001 – 2008* [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <www.cap.cz>
- [20] *Výroční zprávy Kooperativa pojišťovny, a.s.* [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <www.koop.cz>
- [21] *Vzestup českého pojištnictví* [online]. [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/vzestup-ceskeho-pojistovnictvi/>>
- [22] *Změny v pojistných zákonech* [online]. [cit. 2009-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/zmeny-v-pojistnych-zakonech/>>
- [23] *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem* [online]. [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2007_cz.pdf>

Bibliografie

- [24] DAŇHEL, J. *Kapitoly z pojistné teorie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, Oeconomika, 2002. ISBN 80-245-0306-9.
- [25] DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., RADOVÁ, J. *Analýza globálních trendů ve světovém a českém komerčním pojištnictví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, Oeconomika, 2007. ISBN 978-80-245-1256-3.
- [26] KOLEKTIV AUTORŮ. *Základy pojištnictví*. Praha: ČAP, 1999.
- [27] MAJTÁNOVÁ, A., DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., KAFKOVÁ, E. *Pojištnictví - Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2006. ISBN 80-86929-19-1.
- [28] Vyhláška č. 303/2004 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pojištnictví ve znění pozdějších předpisů
- [29] Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů
- [30] Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1	<i>Výsledky soutěže pojišťovna roku 2008</i>	94
PŘÍLOHA 2	<i>Seznam pojišťoven</i>	94
PŘÍLOHA 3	<i>Rozdělení pojišťoven do skupin</i>	95
PŘÍLOHA 4	<i>Přehled pojišťoven a poboček pojišťoven z EU s povolením provozovat zajišťovací činnost na území ČR k 31. 12. 2006</i>	97
PŘÍLOHA 5	<i>Podíl ŽP a NŽP na celkovém předepsaném pojistném (1995 – 2006)</i>	98

PŘÍLOHA 1 *Výsledky soutěže pojišťovna roku 2008*

POJIŠŤOVNA ROKU 2008 V NEŽIVOTNÍM POJIŠTĚNÍ

Hlavní kategorie

1. Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group
2. Generali Pojišťovna a.s.
3. Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group
4. AIG EUROPE, S.A., pobočka pro Českou republiku
5. Allianz pojišťovna, a.s.

POJIŠŤOVNA ROKU 2008 V ŽIVOTNÍM POJIŠTĚNÍ

Hlavní kategorie

1. Pojišťovna České spořitelny, a.s.
2. Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group
3. UNIQA pojišťovna, a.s.
4. Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group
5. Generali Pojišťovna a.s.

POJIŠŤOVNA ROKU 2008 - SPECIALIZOVANÝ POJISTITEL

Hlavní kategorie

1. Evropská Cestovní Pojišťovna, a.s.
2. D.A.S. pojišťovna právní ochrany, a.s.
3. Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, a.s.
4. Česká pojišťovna ZDRAVÍ a.s.
5. Euler Hermes Čescob, úvěrová pojišťovna, a.s.

POJISTNÝ PRODUKT ROKU 2008

Pojišťovna	Produkt
1. Pojišťovna České spořitelny, a.s.	FLEXI životní pojištění
2. AIG EUROPE, S.A., pobočka pro Českou republiku	Pojištění stažení výrobků z trhu
3. Kooperativa pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group	Pojištění vozových parků
4. Generali Pojišťovna a.s.	Pojištění domácnosti s asistenční službou
5. Evropská Cestovní Pojišťovna, a.s.	Korporátní cestovní pojištění zaměstnanců

PŘÍLOHA 2 *Seznam pojišťoven*

1. Česká podnikatelská pojišťovna, a.s.

2. ČSOB Pojišťovna a.s., člen holdingu ČSOB
3. Kooperativa, pojišťovna, a.s.
4. AEGON Pojišťovna, a. s.
5. AIG CZECH REPUBLIC pojišťovna, a.s.
6. Allianz pojišťovna, a.s.
7. Atradius Credit Insurance N.V., organizační složka
8. Aviva životní pojišťovna, a.s.
9. Cestovní pojišťovna ADRIA Way družstvo
10. CG Car-Garantie Versicherungs-Aktiengesellschaft, organizační složka pro ČR
11. Coface Austria Kreditversicherung AG
12. Česká pojišťovna a.s.
13. Česká pojišťovna ZDRAVÍ a.s.
14. D.A.S. pojišťovna právní ochrany, a.s.
15. Erste n.oe. Brandschaden-Versicherungsaktiengesellschaft, organizační složka pro ČR
16. Euler Hermes Čescob, úvěrová pojišťovna, a.s.
17. Evropská Cestovní pojišťovna, a.s.
18. Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP)
19. Generali Pojišťovna a.s.
20. GERLING - Konzern Všeobecná pojišťovací a.s. - organizační složka
21. Goather Allgemeine Versicherung Aktiengesellschaft, org. složka pro ČR
22. HALALI, všeobecná pojišťovna, a.s.
23. Hasičská vzájemná pojišťovna a.s.
24. HDI Industrie Versicherung AG, organizační složka
25. ING životní pojišťovna, a.s., pobočka pro ČR
26. Komerční pojišťovna, a.s.
27. Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, a.s.
28. MAXIMA pojišťovna, a.s.
29. Nationale-Nederlanden životní pojišťovna
30. POJIŠŤOVNA CARDIF PRO VITA, a.s.
31. Pojišťovna České spořitelny, a.s.
32. Pojišťovna Slavia a.s.
33. Pojišťovna VZP, a.s.
34. PRÁVNÍ AMERICKO - ČESKÁ POJIŠŤOVNA, a.s., angl. FIRST AMERICAN CZECH INSURANCE COMPANY
35. QBE POIŠŤOVŇA, a.s., pobočka
36. Servisní pojišťovna a.s.
37. Triglav pojišťovna, a.s.
38. UNIQA pojišťovna, a.s.
39. VICTORIA VOLKSBANKEN pojišťovna, a.s.
40. Vitalitas pojišťovna, a.s.
41. Winterthur pojišťovna
42. Wüstenrot pojišťovna, pobočka pro ČR
43. Wüstenrot, životní pojišťovna, a.s.
44. XL INSURANCE COMPANY LIMITED, organizační složka

PŘÍLOHA 3 *Rozdělení pojišťoven do skupin*

I. Velké pojišťovny

1. Allianz pojišťovna, a.s.
2. Česká pojišťovna a.s.
3. ČSOB Pojišťovna, a.s., člen holdingu ČSOB
4. Generali Pojišťovna a.s.
5. Kooperativa, pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group

II. Střední pojišťovny

1. Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group
2. Komerční pojišťovna, a.s.
3. Pojišťovna České spořitelny, a.s.
4. PRVNÍ AMERICKO – ČESKÁ POJIŠŤOVNA, a.s., angl. (FIRST AMERICAN CZECH INSURANCE COMPANY)
5. UNIQA pojišťovna, a.s.
6. AXA životní pojišťovna a.s.

III. Malé pojišťovny

1. AEGON Pojišťovna, a. s.
2. AIG CZECH REPUBLIC pojišťovna, a.s.
3. Aviva životní pojišťovna, a.s.
4. Cestovní pojišťovna ADRIA Way družstvo
5. Česká pojišťovna ZDRAVÍ a.s.
6. D.A.S. pojišťovna právní ochrany, a.s.
7. DIRECT Pojišťovna, a.s.
8. Euler Hermes Čescob, úvěrová pojišťovna, a.s.
9. Evropská Cestovní Pojišťovna, a.s.
10. Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.
11. HALALI, všeobecná pojišťovna, a.s.
12. Hasičská vzájemná pojišťovna a.s.
13. Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, a.s.
14. MAXIMA pojišťovna, a.s.
15. ING pojišťovna, a.s.
16. POJIŠŤOVNA CARDIF PRO VITA, a.s.
17. Pojišťovna Slavia a.s.
18. Pojišťovna VZP, a.s.
19. Servisní pojišťovna a.s.
20. Triglav pojišťovna, a.s.
21. VICTORIA VOLKSBANKEN pojišťovna, a.s.
22. Vitalitas pojišťovna, a.s.
23. Wüstenrot, životní pojišťovna, a.s.

(k 31. 12. 2007)

PŘÍLOHA 4 *Přehled pojišťoven a poboček pojišťoven z EU s povolením provozovat zajišťovací činnost na území ČR k 31. 12. 2006*

Obchodní firma	Zajišťovací činnost a)	Fakultativní zajištění b)
AIG CZECH REPUBLIC pojišťovna, a.s.		x
Allianz pojišťovna, a.s.		x
Česká pojišťovna a.s.	x	
ČSOB Pojišťovna, a.s., člen holdingu ČSOB		x
Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.		x
Generali Pojišťovna a.s.		x
GERLING-Konzern Všeobecná pojišťovací akciová společnost-organizační složka		x
Hasičská vzájemná pojišťovna a.s.		x
Komerční pojišťovna, a.s.		x
Kooperativa, pojišťovna, a.s.	x	
Pojišťovna České spořitelny, a.s.		x
Pojišťovna Slavia, a.s.		x
UNIQA pojišťovna, a.s.		x

a) Povolení podle § 3 odst. 4 zákona č. 363/1999 Sb.

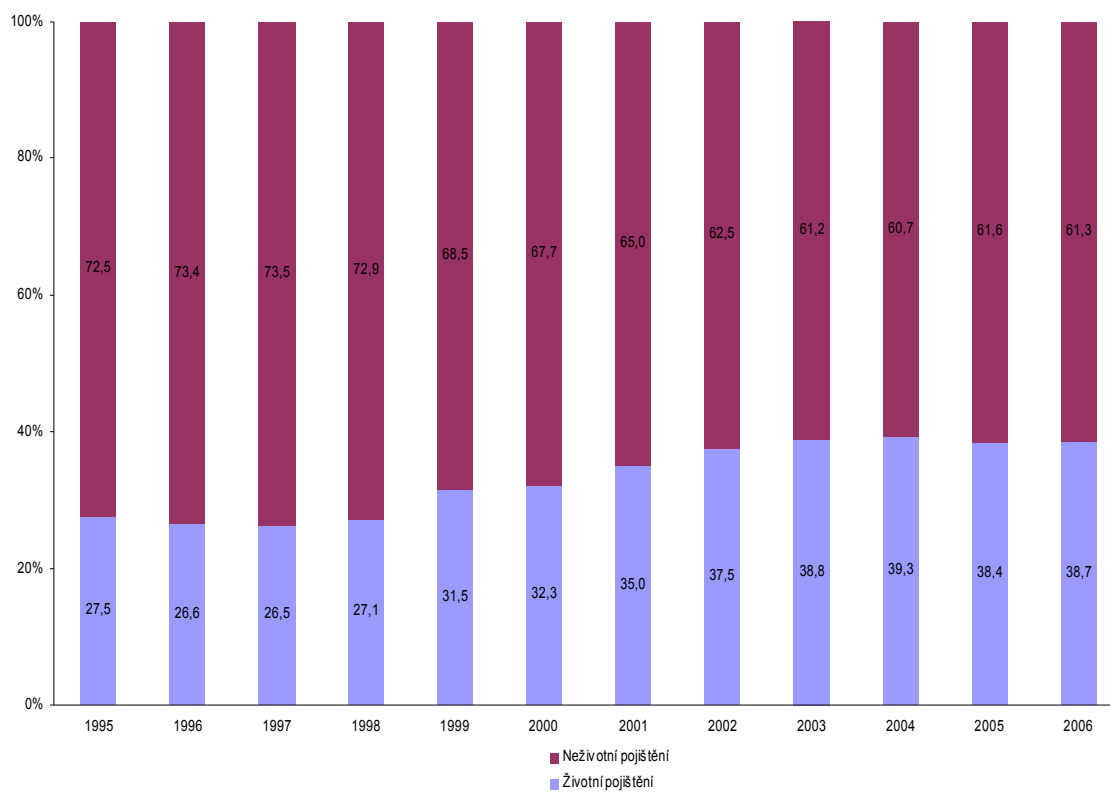
b) Povolení podle § 9 odst. 5 zákona č. 363/1999 Sb.

Zdroj: <www.cnb.cz>

PŘÍLOHA 5 Podíl ŽP a NŽP na celkovém předepsaném pojistném (1995 – 2006)

Příloha č. 8

Podíl životního a neživotního pojištění na celkovém předepsaném pojistném

Zdroj: <www.cnb.cz>